

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ & ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

Η στρατηγική καταπολέμησης της τρομοκρατίας από την ΕΕ και η διάσταση της Κοινής
Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) στην περιοχή της Μεσογείου

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Βασίλειος Γεροβασίλης

Αθήνα, 2021

Τριμελής Επιτροπή

Μαριλένα Κοππά, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπουσα)

Κωνσταντίνος Λάβδας, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Ανδρέας Γκόφας, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Βασίλειος Γεροβασίλης, 2021

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις, που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 22 του Ν.1599/1986, δηλώνω ότι:

Η εργασία που παραδίνω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιεί πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές.

Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι η εργασία μου αποτελεί προϊόν λογοκλοπής ή προϊόν τρίτων.

Αθήνα, 18 Δεκεμβρίου 2021

Ο Δηλών

Βασίλειος Γεροβασίλης

Ευχαριστίες

Πρωτίστως, θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια Μαριλένα Κοπά για την πολύτιμη βοήθειά της στη διαμόρφωση της δομής της διπλωματικής εργασίας, καθώς επίσης για τις σημαντικές και καθοριστικές παρεμβάσεις της, καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας εργασίας. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του ΠΜΣ «Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγικές Σπουδές» του Παντείου Πανεπιστημίου, για τις γνώσεις που μας προσέφεραν κατά τη διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος, εφοδιάζοντάς μας με τα κατάλληλα εργαλεία, ώστε να μπορέσουμε να ανταποκριθούμε, ο καθένας από την θέση του, στις προκλήσεις της σύγχρονης κοινωνίας τόσο σε εθνικό όσο σε διεθνές επίπεδο.

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή.....	10
1 ^ο Κεφάλαιο: Η έννοια της τρομοκρατίας και η σημασία της στα πλαίσια της ΚΠΑΑ.....	13
1.1 Η έννοια της τρομοκρατίας.....	13
1.2 Η ΚΠΑΑ ως παράγων ισχύος.....	15
1.3 Ο ρόλος της ΚΠΑΑ στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας	17
2 ^ο Κεφάλαιο: Η τρομοκρατία ως απειλή για την ασφάλεια της ΕΕ.....	20
2.1 Η διαχείριση του φαινομένου της τρομοκρατίας.....	20
2.2 Περιπτώσεις και παραδείγματα τρομοκρατικών ενεργειών στα πλαίσια της ΕΟΚ πριν τη δεκαετία του 1990.....	21
2.3 Τα είδη τρομοκρατίας που έχει να αντιμετωπίσει η ΕΕ.....	23
2.3.1 Η τρομοκρατία ισλαμικών φονταμενταλιστικών οργανώσεων.....	24
2.3.2 Η τρομοκρατία ακροδεξιών ομάδων.....	25
2.3.3 Η τρομοκρατία ακροαριστερών ομάδων.....	26
3 ^ο Κεφάλαιο: Οι μηχανισμοί ασφάλειας της ΕΕ για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.....	28
3.1 Οι μηχανισμοί ασφάλειας της ΕΕ πριν από το 1990 και η ανάπτυξη της ΚΕΠΑΑ τη δεκαετία του 1990.....	28
3.2 Η ευρωπαϊκή στρατηγική του 2003 και η παγκόσμια στρατηγική του 2016	32
3.3 Η εμφάνιση της ΚΠΑΑ με βάση τη Συνθήκη της Λισαβόνας το 2009.....	33
4 ^ο Κεφάλαιο: Η ΚΠΑΑ στην περιοχή της Μεσογείου αναφορικά με το θέμα της τρομοκρατίας.....	37
4.1 Η Επιχείρηση EUNAVFOR Med Sophia στη Μεσόγειο	37
4.2 Η δράση της ΚΠΑΑ με γνώμονα την αντιμετώπιση πιθανών τρομοκρατικών απειλών από τη Λιβύη.....	40
4.3 Η δράση της ΚΠΑΑ με γνώμονα την αντιμετώπιση πιθανών τρομοκρατικών απειλών από τη Συρία	43
Συμπεράσματα.....	45
Βιβλιογραφία.....	49
Παράρτημα Α.....	55
Παράρτημα Β.....	56
Παράρτημα Γ.....	58

Περίληψη

Η απειλή της τρομοκρατίας για τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) δεν αποτελεί ένα καινούργιο πρόβλημα, αλλά κάτι που υφίσταται ήδη πολλές δεκαετίες πριν, στη διάρκεια του δεύτερου μισού του 20^{ου} αιώνα, όταν η ΕΕ ήταν ακόμη γνωστή ως ΕΟΚ. Στην πορεία στους κόλπους των κρατών-μελών της ΕΕ το πρόβλημα των τρομοκρατικών επιθέσεων διαφαινόταν να τίθεται στο περιθώριο και παράλληλα να δημιουργείται μία κατάσταση εφησυχασμού. Ωστόσο, αυτή η κατάσταση σταδιακά επρόκειτο να μεταβληθεί, λόγω της αύξησης του κινδύνου από την τρομοκρατία του ισλαμικού φονταμενταλισμού.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αναλύσει τη στρατηγική που εφαρμόζει η ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και να εξετάσει την αποτελεσματικότητα λειτουργίας της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ), ως μηχανισμού άμυνας και ασφάλειας της ΕΕ απέναντι στην τρομοκρατία, εστιάζοντας στην περιοχή της Μεσογείου.

Τα ερευνητικά ερωτήματα, βάση των οποίων καθοδηγείται η έρευνά μας είναι: α) πως εξελίχθηκαν διαχρονικά, εντός των κόλπων της ΕΕ, οι μηχανισμοί ασφαλείας και ποιοι είναι οι βασικοί στόχοι ανάπτυξης της ΚΠΑΑ και β) εάν η ΚΠΑΑ μπορεί να θεωρηθεί αποτελεσματική αναφορικά με την αντιμετώπιση των ζητημάτων ασφαλείας και ειδικότερα της τρομοκρατίας, από πλευράς ΕΕ. Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα εργασία στηρίζεται στη χρήση της βιβλιογραφικής ανασκόπησης. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται χρήση τόσο πρωτογενών όσο και δευτερογενών πηγών, σχετικών με το υπό εξέταση αντικείμενο.

Η ΚΠΑΑ, η οποία έχει αποτελέσει τη μετεξέλιξη της ΚΕΠΑΑ που αργότερα μετονομάστηκε ΕΠΑΑ, συνιστά εκείνο τον μηχανισμό, με τον οποίο η ΕΕ προσπαθεί να συντονίσει όλες τις προσπάθειες, με τις οποίες ενεργοποιείται η διαδικασία αντιμετώπισης των διαφόρων απειλών και προκλήσεων σχετικά με την ασφάλεια και την άμυνα. Οι προκλήσεις αναφορικά με την ασφάλεια της ΕΕ και των διαφόρων κρατών-μελών της είναι συνδεδεμένες εδώ και χρόνια, σε μεγάλο βαθμό, με φαινόμενα όπως η τρομοκρατία και η παράνομη μετανάστευση.

Από τη διερεύνηση και ανάλυση του θέματος εξάγεται το συμπέρασμα, πως η ΚΠΑΑ αποτελεί ένα χρήσιμο μηχανισμό για την αντιμετώπιση των διαφόρων απειλών που έχει να αντιμετωπίσει η ΕΕ. Με βάση τον εν λόγω μηχανισμό, η ΕΕ έχει τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει διάφορες προκλήσεις ασφαλείας, όπως αυτή της τρομοκρατίας, και παράλληλα να καταστήσει την ίδια ως έναν αξιόπιστο δρώντα παροχής ασφάλειας, τόσο σε περιφερειακό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Επίσης, διαπιστώνουμε, πως όποτε προκύπτουν νέες προκλήσεις, σχετικά με ζητήματα

ασφαλείας, η ΕΕ ανταποκρίνεται σχετικά έγκαιρα και προσπαθεί να δραστηριοποιηθεί όσο το δυνατόν καλύτερα για την αντιμετώπισή τους, ακόμα και αν υφίστανται καθυστερήσεις.

Υπό αυτό το πρίσμα, επιχειρήσεις, όπως η EUNAFOR Med Sophia, εστίασαν στη αναχαίτιση κυμάτων παράτυπης μετανάστευσης από περιοχές, όπως η Λιβύη, προς την ΕΕ και τα εδάφη της. Φυσικά η λειτουργία της ΚΠΑΑ συνεχίζει να είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την χρήση οικονομικών και διπλωματικών μέσων, τη στιγμή που επιχειρήσεις, όπως η προαναφερόμενη, στέφθηκαν με σχετική επιτυχία. Εντούτοις, είναι σαφές, πως απαιτείται καλύτερος συντονισμός και συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, όπως επίσης και με διεθνείς Οργανισμούς ή άλλα κράτη της ευρύτερης περιοχής, με σκοπό την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των προκλήσεων και απειλών και δη της τρομοκρατίας.

Λέξεις-κλειδιά: Τρομοκρατία, ΚΠΑΑ, Μηχανισμοί Ασφάλειας, Ευρωπαϊκή Ένωση, Συνθήκη της Λισαβόνας.

The EU counter-terrorism strategy and the dimension of the Common Security and Defense Policy (CSDP) in the Mediterranean region

Vasileios Gerovasilis

Abstract

The threat of terrorism to the Member States of the European Union (EU) is not a new problem, but something that existed many decades ago, during the second half of the 20th century, when the EU was still known as the EEC. In the course of the EU Member States, the problem of terrorist attacks seemed to be sidelined and at the same time a state of complacency was created. However, this situation was to gradually change, due to the increased threat from terrorism of Islamic fundamentalism.

The purpose of this paper is to analyze the EU's counter-terrorism strategy and to examine the effectiveness of the Common Security and Defense Policy (CSDP), as an EU defense and security mechanism against terrorism, focusing on the Mediterranean region.

The research questions, on the basis of which our research is guided, are: a) how the security mechanisms have evolved over time within the EU and what are the main objectives of the development of the CSDP and b) whether the CSDP can be considered effective in dealing with security issues and in particular terrorism, on the part of the EU. The methodology used in this paper is based on the use of literature review. More specifically, both primary and secondary sources are used, relevant to the subject under consideration.

The CSDP, which has been the evolution of the CESDP that later renamed ESDP, is the mechanism by which the EU seeks to coordinate all efforts to activate the process of addressing the various security and defense threats and challenges. The security challenges of the EU and its various member states have for years been largely linked to phenomena such as terrorism and illegal immigration.

The investigation and analysis of the issue concludes that the CSDP is a useful mechanism for tackling the various threats facing the EU. Under this mechanism, the European Union has the potential to meet various challenges, such as terrorism, and at the same time make itself a credible security actor, both regionally and internationally.

In this light, companies such as EUNAFOR Med Sophia have focused on curbing waves of irregular migration from areas, such as Libya, to the EU and its territories. Of course, the operation of the CSDP continues to be inextricably linked to the use of financial and diplomatic

means, at a time when companies, such as the one mentioned above, have been crowned with relative success. However, it is clear that better coordination and cooperation is needed between EU's member-states, as well as with international organizations or other states in the wider region, in order to deal more effectively with the challenges and threats, in particular terrorism.

Keywords: Terrorism, CSDP, Security Mechanisms, European Union, Treaty of Lisbon.

Εισαγωγή

Η απειλή της τρομοκρατίας για τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην πραγματικότητα δεν αποτελεί ένα πρόσφατο ή καινούργιο πρόβλημα, αλλά κάτι που υφίσταται ήδη πολλές δεκαετίες πριν, στη διάρκεια του δεύτερου μισού του 20^{ου} αιώνα, όταν η ΕΕ ήταν γνωστή ως ΕΟΚ. Αυτό είχε καταστεί σαφές κατά το παρελθόν μέσα από την τρομοκρατική επίθεση που είχε πραγματοποιηθεί από παλαιστινιακή οργάνωση το 1972 στο Μόναχο κατά τη διάρκεια των θερινών Ολυμπιακών Αγώνων ή τις τρομοκρατικές επιθέσεις του IRA εναντίον αγγλικών στόχων στο Ηνωμένο Βασίλειο, έως τις αρχές σχεδόν της δεκαετίας του 1990.

Στην πορεία στους κόλπους των κρατών-μελών της ΕΕ το πρόβλημα των τρομοκρατικών επιθέσεων διαφαινόταν να τίθεται ολοένα στο περιθώριο και παράλληλα να δημιουργείται μία κατάσταση εφησυχασμού. Ωστόσο, είναι χαρακτηριστικό, πως αυτή η κατάσταση σταδιακά επρόκειτο να μεταβληθεί, λόγω της αύξησης του κινδύνου από την τρομοκρατία του ισλαμικού φονταμενταλισμού. Ο τελευταίος είχε αρχίσει να καλλιεργείται στη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, ωστόσο κατά τις αρχές του 21^{ου} αιώνα, επεμβάσεις, όπως εκείνες των Αμερικανών σε περιοχές του πλανήτη, όπως το Ιράκ και η Κεντρική Ασία, επρόκειτο να τροφοδοτήσουν τον ισλαμικό φονταμενταλισμό και τον θρησκευτικό φανατισμό ακόμα περισσότερο.

Εξάλλου, πέραν της στοχοποίησης των ίδιων των ΗΠΑ, μετά τις αρχές της δεκαετίας του 2000, επρόκειτο να στοχοποιηθούν και αρκετές από τις κοινωνίες των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό μάλιστα, θα καταστεί εμφανές μέσα από μια σειρά τρομοκρατικών ενεργειών που έλαβαν χώρα σε αρκετές ευρωπαϊκές μεγαλουπόλεις στη διάρκεια των τελευταίων είκοσι ετών, όπως τα τρομοκρατικά χτυπήματα σε Λονδίνο, Μαδρίτη, Παρίσι, Νίκαια της Γαλλίας, κ.α. Χτυπήματα τα οποία μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις ήταν πολύνεκρα, ως απόρροια μιας σειράς οργανωμένων σχεδίων που είχαν καταρτιστεί εκ μέρους κάποιων τρομοκρατικών ομάδων και οργανώσεων. Αρκετές εξ αυτών των ομάδων μάλιστα, χρόνια πριν, είχαν διασυνδέσεις με την γνωστή τρομοκρατική οργάνωση ISIS, το λεγόμενο Ισλαμικό Κράτος.

Δεν είναι τυχαίο ότι εδώ και χρόνια έχει καταβληθεί μια σειρά προσπαθειών εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκειμένου να σημειωθεί μια όσο το δυνατόν καλύτερη και πληρέστερη οργάνωση των μηχανισμών εκείνων που σχετίζονται με την προώθηση της ασφάλειας και της άμυνας της. Αυτές οι προσπάθειες βέβαια είχαν ξεκινήσει από το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1990, όταν μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, είχε καταστεί σαφές, πως η ΕΕ θα έπρεπε να αναπτύξει ακόμα περισσότερο την αμυντική και στρατιωτική της αυτονομία. Εντατικοποιήθηκε ωστόσο μετά τη δεκαετία του 2000, υπό το βάρος των προκλήσεων της ισλαμικής τρομοκρατίας,

αλλά και της μαζικής μετανάστευσης από προβληματικές περιοχές του πλανήτη, όπως η Μέση Ανατολή, η Αφρική και η Κεντρική Ασία.

Η δημιουργία της ΚΕΠΑΑ (Κοινή Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας) που σταδιακά μετονομάστηκε σε ΕΠΑΑ (Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας), σε συνδυασμό με την μετεξέλιξή της σε ΚΠΑΑ (Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας) μέσα από τη Συμφωνία της Λισαβόνας το 2009, αποτέλεσε αναμφίβολα ένα αρκετά σημαντικό και κομβικό σημείο για την άμυνα και την ασφάλεια της ΕΕ. Αυτό προκύπτει από το γεγονός, ότι έχουμε να κάνουμε με έναν μηχανισμό που είναι συνυφασμένος με μια σειρά άμεσων ενεργειών εκ μέρους των κρατών-μελών της ΕΕ, ως προς την αποτελεσματική αντιμετώπιση των ζητημάτων άμυνας και ασφάλειας, όπως είναι η παράτυπη μετανάστευση και η τρομοκρατία, φαινόμενα που εν μέρει συνδέονται μεταξύ τους.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αναλύσει τη στρατηγική που εφαρμόζει η Ευρωπαϊκή Ένωση για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και να εξετάσει την αποτελεσματικότητα λειτουργίας της ΚΠΑΑ, ως μηχανισμού άμυνας και ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης απέναντι στην τρομοκρατία, εστιάζοντας στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Υπό το βάρος των παραπάνω εισαγωγικών παρατηρήσεων, τα ερευνητικά ερωτήματα, βάση των οποίων καθοδηγείται η έρευνά μας είναι τα ακόλουθα: α) πως εξελίχθηκαν διαχρονικά, εντός των κόλπων της ΕΕ, οι μηχανισμοί ασφαλείας και ποιοι είναι στις μέρες μας οι βασικοί στόχοι ανάπτυξης της ΚΠΑΑ και β) εάν η ΚΠΑΑ μπορεί να θεωρηθεί αποτελεσματική αναφορικά με την αντιμετώπιση των ζητημάτων ασφαλείας και ειδικότερα της τρομοκρατίας, από πλευράς Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σε αυτό το σημείο, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα στηρίζεται στη χρήση της βιβλιογραφικής ανασκόπησης. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται χρήση τόσο πρωτογενών πηγών, όπως είναι διάφορα κείμενα της ΕΕ σχετικά με τα ζητήματα ασφαλείας, διακηρύξεις και κείμενα συναφή με την ΚΠΑΑ, καθώς και δευτερογενών πηγών, όπως βιβλία, άρθρα, αναλύσεις και επίσημες ιστοσελίδες σχετικά με το υπό εξέταση αντικείμενο. Επιπρόσθετα, όσον αφορά την εν λόγω μεθοδολογία, η έρευνα και η ανάλυση στο ανά χείρας πόνημα επικεντρώνεται στο μακρο-επίπεδο ανάλυσης, δηλαδή στη δομή και τα χαρακτηριστικά του διεθνούς συστήματος και των κατά τόπους περιφερειακών υποσυστημάτων, όπως περιγράφεται στη μεθοδολογία και θεωρία των διεθνών σχέσεων (Γκόφας & Τζιφάκης, 2017).

Θεωρείται σκόπιμο να αναφερθεί ότι κατά την εκπόνηση της εργασίας προέκυψαν οι παρακάτω περιορισμοί: α) οι ερευνητικές πηγές που αναφέρονται στην τρομοκρατική δράση ισλαμιστικών οργανώσεων, λόγω του στρατιωτικού και απόρρητου χαρακτήρα τους είναι συνήθως μη προσβάσιμες. Το γεγονός αυτό περιορίζει σημαντικά τη μελέτη και τη συλλογή στοιχείων του ερευνητή, όσον αφορά την καταγραφή των γεγονότων και των επιδράσεών τους, β) τα στοιχεία που συλλέγονται είναι αποκλειστικά από ανοικτές πηγές δεδομένων και γ) η έρευνα επικεντρώνεται στη συλλογή των απολύτως απαραίτητων στοιχείων, που θεωρούνται κρίσιμα για την εκπόνηση της εργασίας, δεδομένου του περιορισμού της έκτασής της στις 15.000 λέξεις.

Η εργασία, ως προς τη δομή της, αποτελείται από τέσσερα Κεφάλαια:

Στο *πρώτο Κεφάλαιο* εξετάζεται η έννοια της τρομοκρατίας, η ΚΠΑΑ ως παράγοντας ισχύος και ο ρόλος της στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.

Στο *δεύτερο Κεφάλαιο* εξετάζονται τα είδη της τρομοκρατίας που καλείται να αντιμετωπίσει η ΕΕ, όπως η ισλαμική τρομοκρατία, η ακροδεξιά και η ακροαριστερή τρομοκρατία.

Στο *τρίτο Κεφάλαιο* αναφέρονται οι μηχανισμοί ασφάλειας της ΕΕ για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Συγκεκριμένα αναλύονται οι μηχανισμοί ασφάλειας της ΕΕ πριν από το 1990, η ανάπτυξη της ΚΕΠΑΑ τη δεκαετία του 1990, η ευρωπαϊκή στρατηγική του 2003, η παγκόσμια στρατηγική του 2016 και η εμφάνιση της ΚΠΑΑ με τη Συνθήκη της Λισαβόνας το 2009.

Στο *τέταρτο Κεφάλαιο* εξετάζεται η διάσταση της ΚΠΑΑ όσον αφορά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου. Συγκεκριμένα, εξετάζεται η επιχείρηση EUNAVFOR Med Sophia στη Μεσόγειο, καθώς και η δράση της ΚΠΑΑ στην αντιμετώπιση τρομοκρατικών απειλών από τη Λιβύη και τη Συρία.

Τέλος, θα ακολουθήσει η εξαγωγή των *Συμπερασμάτων* και η *Βιβλιογραφία* που χρησιμοποιήθηκε στην εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

1^ο Κεφάλαιο: Η έννοια της τρομοκρατίας και η σημασία της στα πλαίσια της ΚΠΑΑ

1.1 Η έννοια της τρομοκρατίας

Η τρομοκρατία είναι ένα φαινόμενο που διαχρονικά είχε δημιουργήσει και εξακολουθεί άλλωστε ακόμα και ως τις μέρες μας να δημιουργεί σύγχυση λόγω του εύρους της έννοιάς της. Η σύγχυση αυτή προκαλείται, ως προς τα όριά της, τον ορισμό της και τη σχέση της με άλλα πεδία και αντικείμενα, εκ των οποίων το σημαντικότερο είναι αναμφίβολα η βία. Δεν υφίσταται επίσημος ορισμός, δεδομένου, ότι δεν είναι εύκολο να προσδιοριστεί. Κι αυτό, γιατί είναι ταυτόχρονα και φαινόμενο, αλλά και μέθοδος δράσης που μάλιστα δεν περιορίζεται μόνο στο πεδίο της πολιτικής και της κοινωνίας, αλλά αφορά όλες τις πτυχές της ζωής και της συμπεριφοράς (Martin, 2020).

Η πρώτη καταγραφή του συγκεκριμένου ορισμού βρίσκεται στο λεξικό της Γαλλικής Ακαδημίας σε έκδοση του 1798. Ο συγκεκριμένος ορισμός επισημαίνει, πως η λέξη «τρομοκρατία» έχει τη σημασία της άσκησης βίας, με γνώμονα την οικοδόμηση μιας νέας κοινωνικής τάξης πραγμάτων. Η τρομοκρατία, επίσης, με βάση τον συγκεκριμένο ορισμό, είναι ένα φαινόμενο, το οποίο απαντάται και εκτός του χώρου της πολιτικής. Μπορεί, επί παραδείγματι, να υφίσταται και στο πεδίο της οικογένειας ή στο πλαίσιο των σχέσεων μεταξύ διαφόρων κοινωνικών και οικονομικών τάξεων. Ετυμολογικά, η λέξη βασίζεται στο λατινικής προέλευσης “terrore” που έχει την σημασία περί «τρόμου» (Λοβέρδος, 1987). Μέσω της λέξης αυτής άλλωστε, αποτυπώνεται ταυτόχρονα η μεγάλη ψυχική και συναισθηματική ένταση που αναδύεται μέσα από πράξεις βίας και αφορά όχι μόνο τους δέκτες, δηλαδή τα θύματα τέτοιων επιθέσεων και πράξεων βίας, αλλά και τα άτομα που διαπράττουν τέτοιες ενέργειες.

Αναφορικά με το ζήτημα του ορισμού περί τρομοκρατίας, μπορεί κάποιος να δει από τη μία πλευρά, όπως πολλοί θεωρούν, πως αυτός έχει ένα ευρύτερο εννοιολογικό πλαίσιο. Υπό το βάρος όμως ενός τέτοιου πλαισίου είναι ενδεικτικό, την ίδια στιγμή, πως αναδύεται ένα σύνολο επιφυλάξεων και αντιρρήσεων. Η συγκεκριμένη ερμηνεία μάλιστα από πολιτική άποψη, θα έλεγε κάποιος, πως μάλλον έχει περισσότερο έναν συντηρητικό πολιτικό χαρακτήρα. Η συντριπτική πλειοψηφία των διαφόρων ορισμών, αναφορικά με την έννοια περί τρομοκρατίας, εστιάζουν στην έννοια περί της απειλής για την άσκηση βίας, με στόχο τον εκφοβισμό ή την επίτευξη μιας αλλαγής στη στάση, τη συμπεριφορά ή τις διαθέσεις διαφόρων πληθυσμών (Μπόση, 2000).

Οι ορισμοί που εντάσσουν το φαινόμενο της τρομοκρατίας σε νομικά πλαίσια, δίνουν βαρύτητα στη διάσταση της εγκληματικής βίας, όπως επίσης και στη διάσταση του ποινικού σκέλους, με βάση το οποίο αναδεικνύονται οι τρόποι αντιμετώπισής της. Με άλλα λόγια, το πεδίο, με το οποίο ασχολούνται, αφορά αποκλειστικά τα παράγωγα της τρομοκρατίας και των

πράξεών της, ενώ συγχρόνως φαίνεται πως αδυνατούν να προσεγγίσουν αναλυτικά τα αίτια και τις αφορμές της ύπαρξής της (Μπόση, 2000).

Αντίστοιχα, οι πιο αναλυτικοί ορισμοί φαίνεται να δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στην πολιτική διάσταση της τρομοκρατίας. Υπογραμμίζουν έτσι, τα κοινωνικά ή τα πολιτικά, θρησκευτικά και εν γένει τα διάφορα ιδεολογικά κίνητρα που μπορεί να διέπουν τις πράξεις των ποικίλων τρομοκρατικών οργανώσεων (Ackerman, 2021). Στα πλαίσια αυτής της δεύτερης κατηγορίας ορισμών, που έχουν πιο αναλυτικό χαρακτήρα, είναι δυνατόν να διακριθεί μια άλλη σχολή, η οποία επικεντρώνει το ενδιαφέρον της και στην περίπτωση της τρομοκρατίας που μπορεί να προέρχεται από την δράση κρατικών μηχανισμών. Πρόκειται, με άλλα λόγια, για την περίπτωση της κρατικής τρομοκρατίας, η οποία περιορίζεται απλώς στην απλή καταγραφή κρατών που ασκούν πολιτική βία στο εσωτερικό τους ή που μέσω των μηχανισμών τους και της δράσης αυτών των μηχανισμών, μπορεί να αποτελούν απειλή για την παγκόσμια τάξη και ασφάλεια (Μπόση, 2000).

Οι πλέον συνήθεις και χαρακτηριστικές ενέργειες που θεωρούνται τρομοκρατικές σε διεθνές επίπεδο, είναι οι ακόλουθες: α) βομβιστικές ενέργειες, β) επιθέσεις σε χώρους εστίασης, γ) αεροπειρατείες, δ) απαγωγές, ε) καταστάσεις ομηρίας, στ) δολοφονίες και τραυματισμοί, ζ) παράνομες εκδηλώσεις και ενέργειες εκφοβισμού (Παπαδάτου, 1987). Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να υπάρξει μια σημαντική παρατήρηση: όλες οι παραπάνω ενέργειες θεωρούνται τρομοκρατικές, μόνο στην περίπτωση που πραγματοποιούνται με βάση συγκεκριμένα κίνητρα (Forest, 2019). Από όλα τα παραπάνω εξάλλου, είναι εμφανές, την ίδια στιγμή, ότι η τρομοκρατία δεν είναι ανάγκη να συνδέεται με κάποια συγκεκριμένη ιδεολογία. Στην ουσία, είναι μια οργανωμένη στρατηγική εγκληματικής δράσης, της οποίας στόχος είναι η πραγματοποίηση διαφόρων επιδιώξεων, που θα ήταν εφικτό να χαρακτηριστούν ως «πολιτικές», με την ευρύτερη έννοια του όρου.

Επίσης κάποια βασικά γνωρίσματα του φαινομένου της τρομοκρατίας είναι τα ακόλουθα:

- Μια τρομοκρατική ενέργεια συνήθως είναι εμπνευσμένη πολιτικά.
- Αν σε μια ενέργεια δεν υφίσταται το στοιχείο της άσκησης βίας ή της απειλής βίας, δεν θεωρείται ως τρομοκρατική.
- Ένας βασικός στόχος της τρομοκρατίας δεν είναι να νικηθεί ο εχθρός, αλλά να σταλεί ένα μήνυμα προς αυτόν.
- Η ίδια η ενέργεια αλλά και τα θύματα των τρομοκρατικών επιθέσεων συνήθως έχουν έναν συμβολικό χαρακτήρα. Μάλιστα, ο συμβολισμός του εκάστοτε στόχου είναι επίσης μια πολύ

σημαντική παράμετρος, αναφορικά με την αύξηση της αξίας της εκάστοτε τρομοκρατικής ενέργειας.

- Η τρομοκρατία είναι πολλές φορές το όπλο των αδυνάτων. Πολλά τρομοκρατικά κινήματα διαχρονικά, υπολείπονται σε αριθμό μελών, σε υλικά μέσα και όπλα έναντι των αντιπάλων τους. Κάτι τέτοιο συχνά καθίσταται εμφανές και διαμέσου των τακτικών στρατολόγησης των μελών τους, καθώς εντάσσουν ακόμα και γυναικόπαιδα στο έμφυχο δυναμικό τους.
- Πολλές φορές η τρομοκρατία προέρχεται και από παρακρατικές ομάδες.
- Τα θύματα της βίας και τα ακροατήρια, προς τα οποία επιχειρούν να ασκήσουν επιρροή με τις πράξεις τους οι τρομοκράτες, συχνά δεν ταυτίζονται. Τα ίδια τα θύματα συχνά αποτελούν τυχαίους στόχους και συνιστούν απλά το μέσο για την παράδοση ενός μηνύματος σε μεγαλύτερα ακροατήρια, αλλά και προς διάφορες κυβερνήσεις και κρατικούς θεσμούς.
- Ένα άλλο εξίσου σημαντικό συστατικό γνώρισμα της τρομοκρατίας είναι ότι οι άμαχοι αποτελούν τον σημαντικότερο εσκεμμένο στόχο. Αυτό το στοιχείο είναι ίσως και το σημαντικότερο ποιοτικό γνώρισμα, με βάση το οποίο, διακρίνεται η τρομοκρατία από άλλες μορφές βίας (Richardson, 2008).

1.2 Η ΚΠΑΑ ως παράγων ισχύος

Στις 3 και 4 Δεκεμβρίου του 1998 επρόκειτο να συναντηθούν στο St. Malo της Γαλλίας οι ηγέτες της Γαλλίας και της Μεγάλης Βρετανίας. Βασικός στόχος εκείνης της συνάντησης ήταν να προωθηθεί η δυνατότητα της Ευρώπης, προκειμένου να παίξει έναν πιο καθοριστικό και αποτελεσματικό ρόλο για την ασφάλειά της. Ο συγκεκριμένος στόχος υπήρξε συνδεδεμένος με την προσπάθεια για την περαιτέρω ενίσχυση του ΝΑΤΟ. Μέσω εκείνης της συνάντησης είχε προκύψει μια διακήρυξη που υπεγράφη από κοινού και με την οποία αναγνωρίστηκε το πλέγμα των αλλαγών που προέκυψαν στην ευρωπαϊκή ήπειρο μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης και του Συμφώνου της Βαρσοβίας (Joint Declaration on European Defense, British-French Summit, 1998). Η συγκεκριμένη διακήρυξη παράλληλα, καλούσε την Ευρωπαϊκή Ένωση να προβεί στην ανάπτυξη της δυνατότητας για αυτόνομη δράση, αλλά και όλων εκείνων των μέσων που είναι αναγκαία για την επίτευξη ενός τέτοιου σκοπού. Μέσω της συγκεκριμένης διακήρυξης εξάλλου, για πρώτη φορά, οι αμυντικές επιδιώξεις της Ευρώπης αντιμετωπίστηκαν μέσω της στρατιωτικής έννοιας παρά μέσω του θεσμικού πλαισίου (Παρίσης, 2010).

Στην πορεία αντίστοιχα, διαμέσου των Συμπερασμάτων της Συνόδου Κορυφής του Ελσίνκι, η οποία έλαβε χώρα το Δεκέμβριο του 1999, υπήρξε εκτενής αναφορά στο ζήτημα της

κοινής Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας. Αυτή η αναφορά είχε σχέση ειδικότερα με την απόκτηση από την ΕΕ της δυνατότητας διαχείρισης κρίσεων, τόσο με στρατιωτικά όσο και με μη στρατιωτικά μέσα. Στα πλαίσια της Συνόδου Κορυφής του Ελσίνκι είχε τεθεί ως βασικός και σημαντικός στόχος και η δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης (Παρίσης, 2010).

Η ανάδυση της ΚΠΑΑ επρόκειτο να λάβει χώρα από τα τέλη της δεκαετίας του 2000 και μετά. Καθοριστικός ήταν ο ρόλος της Συνθήκης της Λισαβόνας, που υπεγράφη κατά τη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 13 Δεκεμβρίου του 2007 και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Δεκεμβρίου του 2009. Η Συνθήκη της Λισαβόνας προέβλεπε και προώθησε ένα σύνολο διαφόρων σημαντικών μεταρρυθμίσεων, όπως ήταν η απορρόφηση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας από την ΕΕ. Μέσα από την διαδικασία της συγχώνευσης της Κοινότητας με την Ένωση επρόκειτο να καταργηθούν οι τρεις πυλώνες της Ένωσης, με άλλα λόγια, της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) και της Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (ΔΕΥ) (Λουμάκος, 2015).

Με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, η ΕΕ επρόκειτο να αποκτήσει ενιαία νομική προσωπικότητα, μέσω της οποίας επέπρωτο παράλληλα στο μέλλον να διαπραγματεύεται, να προβαίνει σε συμφωνίες, αλλά και να εφαρμόζει όλες τις σχετικές εξωτερικές υποχρεώσεις, δραστηριότητες και πολιτικές της. Εδώ συμπεριλαμβάνονται η εξωτερική πολιτική και άμυνα ή αντίστοιχα η εκπροσώπηση της ΕΕ σε τρίτες χώρες ανά τον πλανήτη και διεθνείς Οργανισμούς, αλλά και οι οικονομικές και εμπορικές σχέσεις με διάφορα κράτη (Παρίσης, 2010).

Είναι ενδεικτικό, ότι μέσω της εν λόγω Συνθήκης, η ΚΕΠΠΑ ή αργότερα ΕΠΑΑ επρόκειτο να μετονομαστεί σε ΚΠΑΑ. Δεν έπαψε όμως να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της ΚΕΠΠΑ. Μέσω της Συνθήκης της Λισαβόνας ιδρύθηκε και η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ), από την οποία προέκυψε η ενσωμάτωση της ΚΕΠΠΑ και της ΚΠΑΑ (Μπέλλου, 2015).

Κάποιες σημαντικές αλλαγές και ρυθμίσεις που προέκυψαν, αναφορικά με την περίπτωση της ΚΠΑΑ, ήταν ότι με τη Συνθήκη της Λισαβόνας εισήχθησαν σημαντικές ρυθμίσεις και αλλαγές, όπως ήταν η ρήτρα Αμοιβαίας Συνδρομής με βάση το άρθρο 42, παρ. 7, όπου τονίζεται, πως σε περίπτωση που ένα κράτος-μέλος της ΕΕ δεχθεί ένοπλη επίθεση στο έδαφός του, τα άλλα κράτη-μέλη της Ένωσης οφείλουν να του παράσχουν βοήθεια και συνδρομή με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους. Βέβαια κάτι τέτοιο, δεν επηρεάζει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της αμυντικής πολιτικής ορισμένων κρατών-μελών (Μεταξάς, 2017). Σε συνάρτηση και με την

περίπτωση της ΚΠΑΑ, μια άλλη σημαντική ρύθμιση ήταν η ανάδειξη της ρήτρας Αλληλεγγύης με βάση το άρθρο 222, αλλά και η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO) με βάση το άρθρο 27. Το συγκεκριμένο άρθρο εξάλλου, είναι ενδεικτικό, πως προβλέπει την παρουσία και δράση του θεσμού του Ύπατου Εκπροσώπου της ΕΕ για τις Εξωτερικές Σχέσεις και την Πολιτική Ασφάλειας.

Σε αυτό το σημείο, θα ήταν δυνατόν να προστεθεί, πως η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης, η οποία αναφέρθηκε και πιο πάνω, δρα επικουρικά για τον Ύπατο Αρμοστή και στελεχώνεται από αξιωματούχους εθνικών διπλωματικών υπηρεσιών των διαφόρων κρατών-μελών. Επίσης, στελεχώνεται από την Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου της Ευρώπης, αλλά και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Missiroli, 2016). Πάντως, πέραν όλων αυτών των νέων ρυθμίσεων που αφορούν την ΚΠΑΑ, είναι χαρακτηριστικό, πως το περιεχόμενο της κοινής εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ δεν άλλαξε ουσιαστικά (Ιωακειμίδης, 2010).

Σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λισαβόνας είναι σαφές, ότι η ΚΠΑΑ εξασφαλίζει στην ΕΕ επιχειρησιακή ικανότητα, η οποία είναι βασισμένη τόσο σε στρατιωτικά, όσο και σε μη στρατιωτικά μέσα εκτός των εδαφών της. Κι αυτό, καθώς η πρώτη γραμμή άμυνας της ΕΕ θεωρείται, πως είναι εκτός των συνόρων της, στοιχείο που επίσης σημαίνει ότι η ΕΕ οφείλει να διασφαλίζει τη σταθερότητα και την ασφάλεια στην ευρύτερη περιφέρειά της. Ο συγκεκριμένος στόχος, εδώ και χρόνια, επιχειρείται να επιτευχθεί μέσω στρατιωτικών και πολιτικών αποστολών.

1.3 Ο ρόλος της ΚΠΑΑ στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας

Ο ρόλος της ΚΠΑΑ είναι καθοριστικός αναφορικά με την προώθηση μιας σειράς συγκεκριμένων μηχανισμών, συνδεδεμένων με την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Η ίδια η αντιτρομοκρατική στρατηγική της ΕΕ καλύπτει τέσσερα πεδία δράσης. Ο βασικός στόχος της είναι η διαδικασία καταπολέμησης της τρομοκρατίας σε παγκόσμια κλίμακα, με βάση τον σεβασμό προς τα ανθρώπινα δικαιώματα, προκειμένου η ίδια η Ένωση και τα κράτη-μέλη της να καταστούν ασφαλή για το σύνολο των πολιτών, ώστε οι τελευταίοι να ζουν σε ένα περιβάλλον ασφάλειας, δικαιοσύνης και ελευθερίας (Παρίσης, 2010).

Οι ειδικότεροι στόχοι ως προς την λειτουργία της ΚΠΑΑ, αναφορικά με το ζήτημα της αντιμετώπισης της τρομοκρατίας, αφορούν την αποφυγή της προσφυγής στην τρομοκρατία, μέσα από την καταπολέμηση όλων εκείνων των παραγόντων ή των πρωταρχικών αιτίων που θα ήταν δυνατόν να οδηγήσουν στον φανατισμό και την στρατολόγηση ατόμων σε τρομοκρατικές οργανώσεις, τόσο στην Ευρώπη, όσο και αλλού ανά την υφήλιο. Επίσης, ένας άλλος στόχος εδώ

αφορά την προστασία των πολιτών και των διαφόρων υποδομών, όπως επίσης και τη μείωση της τρωτότητας σε επιθέσεις, συμπεριλαμβανομένης μάλιστα της ασφάλειας ως προς τα σύνορα, τις μεταφορές και τις κρίσιμες υποδομές. Ο ρόλος της ΚΠΑΑ, για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας βασίζεται παράλληλα στην έρευνα και στην καταδίωξη τρομοκρατών, τόσο εντός της ΕΕ όσο κι εκτός αυτής (Παρίσης, 2010).

Την ίδια στιγμή, μέσω της ΚΠΑΑ υφίσταται μια σύνδεση εξωτερικών και εσωτερικών πτυχών, ως προς τη διαδικασία καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Πιο συγκεκριμένα αυτό σημαίνει, ότι μέσω της ΚΠΑΑ υφίσταται προσπάθεια για την ύπαρξη μεγαλύτερης συνοχής ανάμεσα στις εσωτερικές και τις εξωτερικές δράσεις στον τομέα της ασφάλειας. Κάτι τέτοιο υλοποιείται μέσα από την ενίσχυση του ρόλου της ΔΕΥ, όσον αφορά διάφορες τρίτες χώρες εκτός της ΕΕ. Επίσης, μέσω των συμπερασμάτων και των αποφάσεων που πάρθηκαν από τη συνεδρίαση του Συμβουλίου της Ευρώπης, το Μάιο του 2017, αποφασίστηκε οι αποστολές της ΚΠΑΑ να παίζουν σημαντικότερο ρόλο στην καταπολέμηση του φαινομένου της τρομοκρατίας (Η εξωτερική δράση της ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας: το Συμβούλιο εγκρίνει συμπεράσματα, 2017).

Η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας εκ μέρους της ΚΠΑΑ είναι μια διαδικασία άρρηκτα συνδεδεμένη με το πλέγμα των εν γένει αποστολών που αναλαμβάνονται. Οι αποστολές αυτές, με βάση το άρθρο 43, παρ. 1, αφορούν κοινές δράσεις αφοπλισμού, ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης, αποστολές με στόχο την παροχή συμβουλών και αρωγής πάνω σε στρατιωτικά ζητήματα, αποστολές πρόληψης συγκρούσεως και αποστολές διατήρησης της ειρήνης. Σε όλα αυτά εξάλλου, είναι δυνατόν να προστεθούν και οι αποστολές μάχιμων δυνάμεων που αναλαμβάνουν τη διαχείριση εκτάκτων αναγκών και κρίσεων (Koutrakos, 2013).

Η ανάπτυξη της ΚΠΑΑ άλλωστε, είναι χαρακτηριστικό, πως σημειώθηκε ειδικότερα μετά τις μεγάλες τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001 στο έδαφος των ΗΠΑ. Η ανάπτυξη αυτή έλαβε χώρα μάλιστα, με βάση την αναγνώριση του γεγονότος, ότι απειλές, όπως η τρομοκρατία, μπορεί να αναδυθούν σταδιακά στην πορεία και πως η αντιμετώπισή τους είναι πολύ σημαντική διαδικασία. Είναι δε μια διαδικασία, η οποία μπορεί να γίνει τόσο εντός, όσο και εκτός των συνόρων της ΕΕ. Η έννοια της ΚΠΑΑ, εδώ και περίπου είκοσι χρόνια, έχει αναπτυχθεί παράλληλα με την αύξηση της ανησυχίας για τρομοκρατικά χτυπήματα, μιας ανησυχίας που είχε τροφοδοτηθεί διαχρονικά άλλωστε από περιπτώσεις, όπως εκείνη των τρομοκρατικών χτυπημάτων στο θέατρο Bataclan, αλλά και στα γραφεία του περιοδικού Charlie Hebdo το 2015. Η αύξηση μιας τέτοιας ανησυχίας έχει αναδείξει την ανάγκη αξιοποίησης όλων των διαθέσιμων

πόρων, μηχανισμών και μεθόδων για την καταπολέμηση του φαινομένου της τρομοκρατίας (Παύλου, κ.α., 2016). Τέτοιους πόρους, μηχανισμούς και μεθόδους όμως διαθέτει και η ΚΠΑΑ.

Δεν είναι τυχαίο, πως μετά τις αρχές της δεκαετίας του 2000, τα άρθρα 43 και 215 εκχωρούν συμπληρωματικές αρμοδιότητες στην ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, υπό το πεδίο της ΚΠΑΑ. Πέραν του άρθρου 43 που αναφέρθηκε πιο πάνω, είναι χαρακτηριστικό πως και το άρθρο 215 εκχωρεί στην Ένωση τη δυνατότητα να επιβάλει κυρώσεις σε μη κρατικούς οργανισμούς ή αντίστοιχα σε ιδιώτες, σε περίπτωση που θεωρείται, πως αυτοί συνδέονται με κάποια τρομοκρατική οργάνωση. Την ίδια στιγμή, σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονιστεί ότι το άρθρο 43 ορίζει για πρώτη φορά, με ρητό τρόπο, ότι υφίσταται απόλυτη σύνδεση μεταξύ των αντιτρομοκρατικών πολιτικών και της ΚΠΑΑ (Νικούδη, 2019).

2^ο Κεφάλαιο: Η τρομοκρατία ως απειλή για την ασφάλεια της ΕΕ

2.1 Η διαχείριση του φαινομένου της τρομοκρατίας

Ως προς την διαχείριση και αντιμετώπιση του φαινομένου της τρομοκρατίας, είναι χαρακτηριστικό, πως εδώ και πολλές δεκαετίες υφίσταται ένα πλέγμα διαφόρων μηχανισμών, τόσο σε διεθνές επίπεδο, όσο και στο επίπεδο διαφόρων κρατών. Η ύπαρξη τέτοιων μηχανισμών εξάλλου, είναι κάτι που διακρίνει πλέον εδώ και πολλά χρόνια και τον υπερεθνικό οργανισμό της ΕΕ. Μάλιστα, οι μεγάλες τρομοκρατικές επιθέσεις σε κράτη-μέλη της ΕΕ το 2015 (ειδικότερα στη Γαλλία), επρόκειτο να καταστήσουν την τρομοκρατία, ως την βασικότερη απειλή για την ευρωπαϊκή ασφάλεια (Καρατράντος, 2021).

Δεν είναι τυχαίο ότι η ΕΕ σταδιακά προχώρησε στη λήψη μέτρων που επρόκειτο να την καταστήσουν ως έναν από τους σημαντικότερους δρώντες ενάντια στην τρομοκρατία σε παγκόσμια κλίμακα. Μάλιστα, ο τρόπος, με τον οποίο έδρασε η ΕΕ στην απειλή της τρομοκρατίας μετά τις αρχές της δεκαετίας του 2001, επρόκειτο σε μεγάλο βαθμό να συμβάλει στην αλλαγή ακόμα και του τρόπου οργάνωσης της ίδιας της δομής των διαφόρων μηχανισμών της. Αυτό που επρόκειτο να επηρεαστεί στην πορεία σε μεγάλο βαθμό, ήταν το σύστημα διακυβέρνησης της ίδιας της ΕΕ (Edwards & Meyer, 2008). Αυτή άλλωστε, είναι μια προσέγγιση, την οποία παράλληλα έχει υποστηρίζει και ο Kaunert. Ο τελευταίος, πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζει, ότι *«η Ευρωπαϊκή Ένωση προέβη σε μια διεύρυνση του σκοπού των αντιτρομοκρατικών της δραστηριοτήτων μετά από τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στις ΗΠΑ. Συγχρόνως, η υιοθέτηση πολιτικών, αλλά και η δημιουργία και δράση υπηρεσιών, όπως είναι η EUROPOL, ανέδειξαν την ΕΕ σε ένα εκ των πλέον διακριτών διεθνών δρώντων, ως προς την καταπολέμηση της τρομοκρατίας»* (Kaunert, 2009).

Υπό το βάρος των έντονων εντυπώσεων που υπήρξαν σε μεγάλο μέρος της παγκόσμιας κοινής γνώμης, όπως και σε πολλές κυβερνήσεις ανά τον κόσμο, λόγω των επιθέσεων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, στην ουσία άνοιξε ένα παράθυρο ευκαιρίας για την ΕΕ, ώστε να αναλάβει ευθύνες και ρόλο σε ένα πεδίο, όπως αυτό της τρομοκρατίας, όπου παλαιότερα είχε αναιμική παρουσία. Δεν είναι τυχαίο, πως σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η ΕΕ κατά τη διάρκεια των επόμενων ετών θα αναγνωριζόταν από πολλές άλλες τρίτες χώρες σε όλο τον πλανήτη, ως σημαντικός αντιτρομοκρατικός δρών. Η αξιοποίηση εξάλλου και των διαφόρων εργαλείων που υφίστανται στα πλαίσια των εξωτερικών σχέσεων (όπως η ανταλλαγή πληροφοριών και τεχνογνωσίας, ο πολιτικός διάλογος, η προσφορά οικονομικής βοήθειας, κλπ) υπήρξαν πολύ σημαντικοί και

καθοριστικοί παράγοντες, σχετικά με την παγκόσμια ανάδειξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε αυτό τον τομέα (Monar, 2015).

Έτσι, μπορεί να παρατηρήσει κάποιος, ότι εδώ και καιρό η ΕΕ έχει προωθήσει νέες πρωτοβουλίες στα Ηνωμένα Έθνη, δίνοντας ταυτόχρονα μεγάλη βαρύτητα στη βοήθεια και σε διάφορα αναπτυξιακά προγράμματα προς τρίτες χώρες (Brattberg & Rhinard, 2015). Μια χρονιά που μπορεί να θεωρηθεί πως ξεχωρίζει, από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 ως τις μέρες μας, αναφορικά με τη διαδικασία της οικοδόμησης των διαφόρων ειδικών μηχανισμών με γνώμονα την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας εντός της ΕΕ, είναι αναμφίβολα το 2005. Η συγκεκριμένη χρονιά ήταν εκείνη κατά την οποία, για πρώτη φορά, είχε δημιουργηθεί η πρώτη ολοκληρωμένη θεσμική και πολιτική αρχιτεκτονική της ΕΕ για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και της ριζοσπαστικοποίησης που οδηγούν σε φαινόμενα βίαιου εξτρεμισμού (Καρατράντος, 2021).

Βέβαια, θα μπορούσε κάποιος εδώ να λάβει υπόψη του πως ήδη από το 2003 είχε εκδοθεί η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας (A Secure Europe in a Better World, European Security Strategy, Brussels, 2003). Πέραν δε του 2003, και κατόπιν του 2005, είναι χαρακτηριστικό, ότι στην πορεία και στη διάρκεια πολλών ετών είχαν κάνει την εμφάνισή τους και άλλα κείμενα σχετικά με το ζήτημα της αντιμετώπισης της τρομοκρατίας. Πιο συγκεκριμένα, τέτοιες περιπτώσεις ήταν οι ακόλουθες: α) Στρατηγική Εσωτερικής Ασφάλειας, β) Επικαιροποιημένη Στρατηγική για την Καταπολέμηση της Ριζοσπαστικοποίησης και της Στρατολόγησης στην Τρομοκρατία, γ) Ευρωπαϊκή Ατζέντα για την Ασφάλεια.

2.2 Περιπτώσεις και παραδείγματα τρομοκρατικών ενεργειών στα πλαίσια της ΕΟΚ πριν τη δεκαετία του 1990

Η ΕΟΚ είχε δημιουργηθεί με βάση την Συνθήκη της Ρώμης το 1957. Στα πλαίσιά της, κατά τη διάρκεια των πρώτων δεκαετιών της ύπαρξής της, είναι χαρακτηριστικό, πως τα φαινόμενα τρομοκρατίας δεν έκαναν την εμφάνισή τους συχνά. Και όποτε είχαν λάβει χώρα, έδιναν περισσότερο την εντύπωση και την αίσθηση χτυπημάτων που είχαν έναν καθαρά παροδικό και περιστασιακό χαρακτήρα. Αυτά τα τρομοκρατικά χτυπήματα σε μεγάλο βαθμό προέρχονταν από οργανώσεις της άκρας δεξιάς ή της άκρας αριστεράς, όπως επίσης και από οργανώσεις αποσχιστικών κινημάτων, όπως ήταν εκείνο του IRA στη Βόρεια Ιρλανδία και εκείνο της ETA των Βάσκων στην Ισπανία (Chalians & Blin, 2007).

Ένα ενδεικτικό παράδειγμα, θα μπορούσε να θεωρηθεί, πως ήταν η βομβιστική επίθεση που είχε λάβει χώρα το 1961 σε αμαξοστοιχία στη Γαλλία. Η επίθεση αφορούσε την πυροδότηση

ενός εκρηκτικού μηχανισμού τη στιγμή που περνούσε η αμαξοστοιχία που είχε κατεύθυνση από το Στρασβούργο προς το Παρίσι. Η αμαξοστοιχία τη στιγμή της έκρηξης εκτροχιάστηκε, με αποτέλεσμα να σκοτωθούν 28 άτομα και να τραυματιστούν πάνω από 100. Την ευθύνη για το συγκεκριμένο χτύπημα είχε αναλάβει η παραστρατιωτική, ακροδεξιά οργάνωση OAS, η οποία στις αρχές της δεκαετίας του 1960 ήταν αντίθετη προς την προοπτική της ανεξαρτησίας της Αλγερίας (Anderson, 2018). Επρόκειτο, μάλιστα, για την πλέον θανατηφόρα τρομοκρατική ενέργεια στη Γαλλία έως τα έτη 2015 και 2016, όταν έγιναν τα ισλαμικά, τρομοκρατικά χτυπήματα στο Παρίσι και στη Νίκαια αντίστοιχα.

Ίσως μία από τις πλέον ενδεικτικές περιπτώσεις τρομοκρατικής επίθεσης εντός της ΕΟΚ στο παρελθόν, ήταν η επίθεση μελών της παλαιστινιακής οργάνωσης «Μαύρος Σεπτέμβρης» στο Ολυμπιακό Χωριό, κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων του Μονάχου το 1972. Η επίθεση είχε ξεκινήσει τα ξημερώματα της 5^{ης} Σεπτεμβρίου του 1972 και στόχος των οκτώ Παλαιστινίων που συμμετείχαν σε αυτό το χτύπημα ήταν τα μέλη της ομάδας των αθλητών του Ισραήλ. Τα μέλη της οργάνωσης που εισέβαλαν με βαρύ οπλισμό στους κοιτώνες των Ισραηλινών αθλητών, αφού δολοφόνησαν κάποιους εξ αυτών, στη συνέχεια έπιασαν 11 ομήρους, οι οποίοι επρόκειτο να εκτελεστούν από τους Παλαιστίνιους απαγωγείς τους την επόμενη ημέρα, ενώ παράλληλα είχε διεξαχθεί δίωρη σκληρή μάχη με την αστυνομία της Δυτικής Γερμανίας (Reeve, 2011).

Μία από τις πλέον πολύνεκρες επιθέσεις τρομοκρατών στα εδάφη της ΕΟΚ, κατά τη διάρκεια εκείνων των δεκαετιών, επρόκειτο να είναι η λεγόμενη «σφαγή της Μπολόνια» που έλαβε χώρα στις 2 Αυγούστου του 1980, στο σιδηροδρομικό σταθμό της ομώνυμης πόλης της κεντρικής Ιταλίας. Η επίθεση θεωρείται, πως είχε οργανωθεί από την ακροδεξιά τρομοκρατική οργάνωση Nuclei Armati Rivoluzionari και κατά τη διάρκειά της είχαν σκοτωθεί 85 άτομα, ενώ περισσότερα από 200 τραυματίστηκαν. Η βόμβα ήταν μέσα σε μια βάλιτσα που είχε αφεθεί σε κεντρικό σημείο της αίθουσας αναμονής του σιδηροδρομικού σταθμού της Μπολόνια, με αποτέλεσμα να υπάρξουν ακόμα περισσότερα θύματα (Diazzì & Tarabochia, 2019).

Στα πλαίσια των τρομοκρατικών επιθέσεων που είχαν λάβει χώρα κατά τη διάρκεια εκείνων των δεκαετιών σε διάφορες περιοχές και κράτη-μέλη της τότε ΕΟΚ, η περίπτωση διαφόρων αποσχιστικών κινημάτων υπήρξε σαφής και συχνή. Κάτι τέτοιο είχε συμβεί διαχρονικά με επιθέσεις του Ιρλανδικού Δημοκρατικού Στρατού, γνωστού περισσότερο ως IRA, εναντίον διαφόρων βρετανικών στόχων, τόσο στη Βόρεια Ιρλανδία, όσο επίσης και στο ίδιο το Ηνωμένο Βασίλειο. Ένα τέτοιο χαρακτηριστικό παράδειγμα τρομοκρατικής επίθεσης, ήταν οι βομβιστικές επιθέσεις του IRA στο Hyde Park, όπως και στο Regent Park στο κέντρο του Λονδίνου στις 20

Ιουλίου του 1982, κατά τη διάρκεια μάλιστα της πρωθυπουργίας της Μάργκαρετ Θάτσερ, η οποία είχε υπάρξει σκληρή πολέμιος του IRA. Κατά τη διάρκεια εκείνων των βομβιστικών επιθέσεων σκοτώθηκαν 11 άτομα, όλοι τους μέλη του βρετανικού στρατού, ενώ υπήρξαν πάνω από 51 τραυματίες, από τους οποίους οι περισσότεροι ήταν πολίτες (Leahy, 2020).

2.3 Τα είδη τρομοκρατίας που έχει να αντιμετωπίσει η ΕΕ

Τα είδη της τρομοκρατίας που έχει να αντιμετωπίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, κατά κύριο λόγο μπορούν να ομαδοποιηθούν, από ιδεολογική άποψη, σε τρεις κατηγορίες: α) των ισλαμικών φονταμενταλιστικών οργανώσεων ή και μεμονωμένων φανατικών μουσουλμάνων που μπορεί να εμπνέονται και να επηρεάζονται από στοιχεία της φανατικής ισλαμικής, φονταμενταλιστικής ιδεολογίας, β) των ακροδεξιών ατόμων ή ομάδων και γ) των ακροαριστερών οργανώσεων και ομάδων (Argomaniz, 2013).

Αναφορικά με την περίπτωση της ισλαμικής τρομοκρατίας είναι χαρακτηριστικό, πως ορισμένα απτά δείγματά της, εντός των εδαφών της ΕΕ, είχαν κάνει την εμφάνισή τους ήδη από τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 2000, λίγο μετά από τα μεγάλα, πολύνεκρα τρομοκρατικά χτυπήματα της Al Qaeda στις 11 Σεπτεμβρίου του 2001 στη Νέα Υόρκη και το Πεντάγωνο. Μία τέτοια περίπτωση ήταν η ενεργοποίηση εκρηκτικών μηχανισμών σε τέσσερα διαφορετικά τρένα στο μετρό της Μαδρίτης στις 11 Μαρτίου του 2004. Εκείνη η επίθεση είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο 192 ατόμων και τον τραυματισμό 1400, ενώ η ισπανική κυβέρνηση στην αρχή είχε σπεύσει να κατηγορήσει τη βασκική αυτονομιστική οργάνωση ETA για τις επιθέσεις. Αυτή η κίνηση στην αρχή είχε αποτελέσει μια προσπάθεια της τότε κυβέρνησης της χώρας, να αποκρύψει ότι αυτές οι επιθέσεις είχαν αποτελέσει απάντηση της Al Qaeda για την βοήθεια που είχε προσφέρει από καιρό η Ισπανία στους Αμερικάνους στον πόλεμο που διεξήγαγαν στο Ιράκ (Sciolino, 2004).

Σε αυτό το σημείο, πρέπει να ληφθεί υπόψη και η περίπτωση του μεγάλου τρομοκρατικού χτυπήματος που είχε λάβει χώρα στο Λονδίνο το 2005, όταν είχαν σημειωθεί 4 βομβιστικές επιθέσεις σε διάφορα μέσα μεταφοράς στο Λονδίνο και από τις οποίες είχαν σκοτωθεί 52 άτομα, ενώ οι τραυματίες ξεπέρασαν τον αριθμό των 700 ατόμων. Με αφορμή ειδικότερα το τρομοκρατικό χτύπημα της 7^{ης} Ιουλίου στο Λονδίνο, τα αρμόδια όργανα της ΕΕ εκείνη τη χρονιά θα προέβαιναν στην θέσπιση μιας συγκεκριμένης αντιτρομοκρατικής στρατηγικής. Αυτή η στρατηγική από τότε μέχρι και τις μέρες μας, βασικά επικεντρώνεται σε τέσσερα πεδία δράσης: την πρόληψη, την προστασία, την καταδίωξη και τέλος την αντίδρασή της (Argomaniz, 2013).

Μια σημαντική παράμετρος εδώ είναι ότι η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας επιχειρείται πάντα να γίνει με γνώμονα ταυτόχρονα την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Συγχρόνως, ο απώτερος στόχος αυτής της στρατηγικής είναι τα εδάφη της ΕΕ να γίνουν όσο το δυνατόν περισσότερο ασφαλή για τους πολίτες της, ώστε αυτοί να ζουν και να δραστηριοποιούνται μέσα σε ένα χώρο δικαιοσύνης, ασφάλειας και ελευθερίας (Argomaniz, 2013).

2.3.1 Η τρομοκρατία ισλαμικών φονταμενταλιστικών οργανώσεων

Εδώ και αρκετά χρόνια, οι ισλαμιστικές φονταμενταλιστικές οργανώσεις φαίνεται να συνιστούν τη σημαντικότερη απειλή για την ΕΕ, αναφορικά με την περίπτωση των τρομοκρατικών επιθέσεων. Αναμφίβολα μια από τις ισχυρότερες και μεγαλύτερες τρομοκρατικές επιθέσεις όλων των εποχών στα εδάφη της ΕΕ, ήταν εκείνη που έγινε στο θέατρο Bataclan το Νοέμβριο του 2015 στο Παρίσι. Θα πρέπει να σημειωθεί, πως εκτός από εκείνη τη συγκεκριμένη επίθεση, παράλληλα είχαν γίνει επιθέσεις και σε άλλα δύο διαφορετικά σημεία του Παρισιού την εν λόγω ημέρα. Πιο συγκεκριμένα, πέρα του θεάτρου Bataclan, οι άλλες δύο επιθέσεις έλαβαν χώρα στο προάστιο Saint Dennis, όπως επίσης και έξω από το στάδιο Pe de France (Το Ισλαμικό Κράτος ανέλαβε την ευθύνη-Νύχτα τρόμου στο Παρίσι: 127 νεκροί και 180 τραυματίες σε σειρά επιθέσεων, 2015).

Την ευθύνη γι αυτές τις πολύνεκρες επιθέσεις επρόκειτο να τις αναλάβει το Ισλαμικό Κράτος, το οποίο λίγα χρόνια πιο πριν είχε αναδυθεί στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και ειδικότερα στην περιοχή του βόρειου Ιράκ, όπως και στη Συρία που ήδη σπαρασσόταν από τον πολύχρονο εμφύλιο πόλεμο. Τα περισσότερα θύματα, που ήταν στο σημείο του προαναφερόμενου θεάτρου, είχαν φτάσει τα 90, ενώ το σύνολο των θυμάτων της επίθεσης αριθμούσε 129 άτομα. Μεταξύ των νεκρών ήταν και 8 φανατικοί φονταμενταλιστές μουσουλμάνοι τρομοκράτες, οι οποίοι σκοτώθηκαν σε μάχες με τους Γάλλους αστυνομικούς και στρατιώτες (Baker-Beal, 2016).

Πολύ σοβαρή επίσης υπήρξε και μια άλλη τρομοκρατική επίθεση που είχε λάβει χώρα στις 14 Ιουλίου του 2016 στη Νίκαια της Γαλλίας, ανήμερα της εθνικής γιορτής. Το βράδυ της συγκεκριμένης ημέρας ένα μεγάλο βαρύ φορτηγό που οδηγούσε Γάλλος πολίτης τунησιακής καταγωγής, ανέπτυξε μεγάλη ταχύτητα σαρώνοντας στο πέρασμά του δεκάδες άτομα, τα οποία, λόγω των εορτασμών της ημέρας, βρίσκονταν κατά μήκος μιας παραθαλάσσιας λεωφόρου της Νίκαιας. Το φορτηγό μάλιστα, κινήθηκε με τέτοιο τρόπο, προκειμένου ο οδηγός του να προξενήσει όσο το δυνατόν περισσότερα θύματα. Ο τελικός απολογισμός ήταν 88 νεκροί, ενώ ο

ίδιος ο δράστης έπεσε νεκρός από τα πυρά των Γάλλων αστυνομικών. Την ευθύνη για την επίθεση ανέλαβε το Ισλαμικό Κράτος, ενώ ο τότε Γάλλος πρόεδρος Φρανσουά Ολάντ παρέτεινε την κατάσταση έκτακτης ανάγκης, που είχε κηρυχθεί στη Γαλλία ήδη από την προηγούμενη χρονιά (Nesser, 2018).

Είναι ενδεικτικό, πως ανάλογες τρομοκρατικές επιθέσεις και μάλιστα εναντίον απλών πολιτών και αμάχων σε διάφορα κράτη-μέλη της ΕΕ επρόκειτο να λάβουν χώρα, κυρίως από τις αρχές της δεκαετίας του 2010. Ανάλογες επιθέσεις, είτε εκ μέρους «μοναχικών λύκων», δηλαδή μεμονωμένων ατόμων που έκαναν κυρίως επιθέσεις με μαχαίρια σε ανυποψίαστους πολίτες ή αντίστοιχα επιθέσεις περισσότερο οργανωμένων ομάδων φονταμενταλιστών ισλαμιστών τρομοκρατών, επρόκειτο να γίνουν και σε άλλες χώρες της ΕΕ, όπως στη Μεγάλη Βρετανία, την Ισπανία και την Γερμανία (Argomaniz, 2013).

Μια σημαντική παράμετρος αυτής της εξέλιξης, ως προς το ζήτημα των τρομοκρατικών ενεργειών εκ μέρους των φανατικών ισλαμιστών, ήταν ίσως κατά κύριο λόγο η ανάδειξη του Ισλαμικού Κράτους στην περιοχή της Μέσης Ανατολής στο πρώτο μισό της δεκαετίας του 2010. Κι αυτό, εξαιτίας του γεγονότος ότι η δράση της συγκεκριμένης οργάνωσης είχε τροφοδοτηθεί σε μεγάλο βαθμό από πολίτες πολλών εκ των κρατών-μελών της ΕΕ, με καταγωγή από μουσουλμανικούς πληθυσμούς, που είχαν μεταναστεύσει σε αυτά τα κράτη δεκαετίες πριν. Τα συγκεκριμένα άτομα, που εν συνεχεία είχαν αναμιχθεί στις διάφορες τρομοκρατικές ενέργειες, σε αρκετές περιπτώσεις είχαν κατορθώσει να επιστρέψουν πίσω στις χώρες της ΕΕ. Θα πρέπει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο το γεγονός ότι ορισμένοι από τους δράστες αυτών των επιθέσεων δεν είχαν βρεθεί ποτέ στις τάξεις του Ισλαμικού Κράτους, πολεμώντας στη Μέση Ανατολή. Ήταν, με άλλα λόγια, μουσουλμάνοι που απλά μπορεί να είχαν ριζοσπαστικοποιηθεί, μέσω των σχετικών επιρροών και της προπαγάνδας που μπορεί να είχαν δεχθεί, ακόμα και μέσω του διαδικτύου (Nesser, 2018).

2.3.2 Η τρομοκρατία ακροδεξιών ομάδων

Η τρομοκρατία ακροδεξιών ομάδων εδώ και χρόνια φαίνεται πως δεν απασχολεί ιδιαίτερα την ΕΕ, αν και δεκαετίες πριν είχαν υπάρξει χτυπήματα εκ μέρους της σε χώρες, όπως η Ιταλία και η Γαλλία. Στην περίπτωση της Ιταλίας, για παράδειγμα, μια τέτοια οργάνωση με έντονη δράση κατά τη δεκαετία του 1970 και εν μέρει του 1980, ήταν η λεγόμενη Nuovo Ordine ή αλλιώς «Νέα Τάξη». Επρόκειτο για μια νεοφασιστική, ακροδεξιά οργάνωση που φαινόταν παράλληλα να έχει κάποιες σχέσεις και επαφές με κύκλους των πολιτικών και οικονομικών ελίτ της Ιταλίας, αλλά

και με κύκλους των σωμάτων ασφαλείας και των μυστικών υπηρεσιών της χώρας (Diazzì & Tarabochia, 2019).

Στη σύγχρονη εποχή και στα πλαίσια της ΕΕ, η περίπτωση τρομοκρατικών χτυπημάτων που μπορεί να προέρχονται εκ μέρους ακροδεξιών ομάδων, περισσότερο θα έλεγε κάποιος, ότι αποτελούν πράξεις μεμονωμένων ανθρώπων. Τέτοια, για παράδειγμα, ήταν η περίπτωση του Άντερς Μπρέιβικ, ενός ακροδεξιού «μοναχικού λύκου», ο οποίος το καλοκαίρι του 2011, μεταμφιεσμένος σε αστυνομικό επιτέθηκε σε θερινό κάμπινγκ της νεολαίας του κόμματος των Σοσιαλδημοκρατών της Νορβηγίας. Η συγκεκριμένη επίθεση είχε λάβει χώρα σε ένα νησί, σε λίμνη έξω από το Όσλο, την πρωτεύουσα της Νορβηγίας. Κι εδώ είναι δυνατόν να αντιληφθεί κάποιος ότι είχε υπάρξει μια σειρά κοινών στοιχείων και παραμέτρων, που εδώ και αρκετά χρόνια έχουν παρατηρηθεί στις περιπτώσεις τρομοκρατικών χτυπημάτων που μπορεί να προέρχονται από φονταμενταλιστές μουσουλμάνους. Τέτοια γνωρίσματα, είναι η τυφλή φανατική πίστη σε ακραίες απόψεις και ιδεολογίες με τις οποίες μπορεί να στοχοποιούνται άτομα που είναι φορείς διαφορετικών κοσμοθεωριών. Στην περίπτωση των ακροδεξιών, όπως ο Μπρέιβικ, τέτοια άτομα ήταν οι φιλελεύθεροι, οι αριστεροί, οι σοσιαλιστές, όπως επίσης και άτομα που δεν ανήκαν στη λευκή φυλή, όπως Εβραίοι ή μουσουλμάνοι, κλπ (Seierstad & Death, 2015).

2.3.3 Η τρομοκρατία ακροαριστερών ομάδων

Από την άλλη πλευρά, αναφορικά με το θέμα της τρομοκρατίας ακροαριστερών ομάδων σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι χαρακτηριστικό ότι ο αριθμός των αριστερών και αναρχικών τρομοκρατικών επιθέσεων το 2019 έφτασε στο επίπεδο του 2016 και του 2017, μετά από σημαντική μείωση το 2018. Όλες οι επιθέσεις πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα, την Ιταλία και την Ισπανία. Ο αριθμός των συλλήψεων με την υποψία αριστερής ή αναρχικής τρομοκρατίας το 2019 υπερτριπλασιάστηκε, σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια: από 34 συλλήψεις το 2018 φτάσαμε σε 111 το 2019, λόγω της απότομης αύξησης κυρίως στην Ιταλία (Terrorism in the EU: Geographically widespread and multifaceted, 2020).

Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις μαζί με τις υποδομές ζωτικής σημασίας και τα δημόσια-κυβερνητικά ιδρύματα ήταν μεταξύ των πιο συχνών στόχων για τους αριστερούς και αναρχικούς τρομοκράτες και εξτρεμιστές. Οι βίαιοι αριστεροί και αναρχικοί εξτρεμιστές συνέχισαν να αποτελούν απειλή για τη δημόσια τάξη σε ορισμένα κράτη-μέλη της ΕΕ. Η υποστήριξη των κούρδικών πληθυσμών στη Συρία παρέμεινε το κεντρικό θέμα και οι αριστεροί εξτρεμιστές και

αναρχικοί θεωρείται ότι ταξίδεψαν στη βορειοανατολική Συρία για να ενταχθούν στις κουρδικές πολιτοφυλακές (Terrorism in the EU: Geographically widespread and multifaceted, 2020).

3^ο Κεφάλαιο: Οι μηχανισμοί ασφάλειας της ΕΕ για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας

3.1 Οι μηχανισμοί ασφάλειας της ΕΕ πριν από το 1990 και η ανάπτυξη της ΚΕΠΑΑ τη δεκαετία του 1990

Καταρχάς σε αυτό το σημείο, αξίζει να σημειωθεί πως η ανάλυση του συγκεκριμένου κεφαλαίου είναι συνυφασμένη με την απόπειρα να απαντηθεί το ακόλουθο ερευνητικό ερώτημα: Πώς εξελίχθηκαν διαχρονικά, εντός των κόλπων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι μηχανισμοί ασφάλειας και ποιοι είναι στις μέρες μας οι βασικοί στόχοι λειτουργίας της ΚΠΑΑ;

Πολλές δεκαετίες πριν από το 1990 σε πανευρωπαϊκό επίπεδο είχαν αρχίσει να κυκλοφορούν σκέψεις αναφορικά με τη διαδικασία ανάδειξης ενός συνόλου μηχανισμών κοινής ασφάλειας και αμυντικής πολιτικής. Στην ουσία μάλιστα, αυτές οι σκέψεις είχαν κάνει την εμφάνισή τους ακόμα και πριν από την εμφάνιση της ΕΟΚ, η οποία ιδρύθηκε με τη Συνθήκη της Ρώμης το 1957. Χρονολογικά, η εμφάνιση τέτοιων ιδεών εντοπίζεται ακόμα και μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, όταν οι καθημαγμένες, από την μεγάλη ανθρωποσοφαγή και καταστροφή της περιόδου 1939-1945, χώρες της Δυτικής Ευρώπης είχαν θεωρήσει πως, πέραν της προοπτικής αναφορικά με την οικονομική και εμπορική συνεργασία, θα ήταν δυνατόν να προωθηθεί και ένα πλαίσιο συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας και της αμυντικής πολιτικής. Μια τέτοια ιδέα ήταν εξάλλου συνδεδεμένη με το σκεπτικό, πως μέσα από μια τέτοια συνεργασία, θα ήταν παράλληλα εφικτό να τεθούν στο περιθώριο οι παλιοί εθνικισμοί και ανταγωνισμοί, που είχαν συμβάλει άλλωστε και στις καταστροφικές συνέπειες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου (Eliassen, 1998).

Δεν είναι τυχαία, επί παραδείγματι, η ανάδειξη της λεγόμενης Δυτικής Ένωσης με τη Συνθήκη των Βρυξελλών το 1948 που υπεγράφη από τη Γαλλία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, την Ολλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Η προώθηση τέτοιων προσπαθειών ήταν μάλιστα μια διαδικασία, την οποία είχαν ενισχύσει θετικά και οι ΗΠΑ. Η θετική τους στάση, πιο συγκεκριμένα, είχε συνδεθεί με το σκεπτικό, πως έτσι οι χώρες της δυτικής Ευρώπης θα είχαν τη δυνατότητα να ενισχύσουν την αμυντική τους ικανότητα έναντι μιας πιθανής επίθεσης των Σοβιετικών από τα ανατολικά. Με άλλα λόγια, το ζήτημα των στρατηγικών ασφάλειας και αμυντικής πολιτικής για τις χώρες εκείνες που στην πορεία θα αποτελούσαν άλλωστε και τον πυρήνα της ίδιας της ΕΟΚ και μεταγενέστερα της ΕΕ, ήταν εξ αρχής ενταγμένο στα πλαίσια των πολιτικών σχεδιασμών και των σχετικών προβληματισμών του Ψυχρού Πολέμου (Kaplan, 2007).

Λίγα χρόνια πριν από την ίδρυση της ΕΟΚ, θα λάβει σάρκα και οστά η Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα. Πρόκειται να αναδυθεί συγκεκριμένα, μέσω της λεγόμενης Γενικής Συμφωνίας που υπεγράφη το 1952 κι ενώ ήδη το Βορειοατλαντικό Σύμφωνο είχε αποτελέσει μια απτή πραγματικότητα. Μια πολύ σημαντική εξέλιξη που θα αναδειχθεί εδώ ήταν η ακόλουθη: στα πλαίσια αυτού του βραχύβιου μηχανισμού ασφάλειας της Δυτικής Ευρώπης είχε ενταχθεί, μετά από έντονες αμερικανικές πιέσεις, και η τότε Δυτική Γερμανία (Eckert, 2020). Η Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα, αν και δεν έζησε για πολύ καιρό, ειδικότερα εξαιτίας των έντονων προβληματισμών και του σκεπτικισμού εκ μέρους των Γάλλων, μπορεί να θεωρηθεί ένα από τα πρώτα σημαντικά βήματα της ΕΟΚ και της μετέπειτα ΕΕ, ως προς τη δημιουργία μιας συγκροτημένης αμυντικής πολιτικής. Η γαλλική αντίδραση ήταν συνδεδεμένη εκείνο το διάστημα με το ζήτημα της συμμετοχής στην Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα της τότε Δυτικής Γερμανίας, τη στιγμή που πολλά κράτη-μέλη της ΕΟΚ στην πορεία είχαν δώσει μεγαλύτερη σημασία και βαρύτητα στην παρουσία των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων στα εδάφη τους, μέσω της ένταξής τους στους μηχανισμούς του NATO (Schmidt, 2001).

Πάντως, είναι χαρακτηριστικό, ότι μετά το 1970 θα αρχίσει να αποτυπώνεται εκ νέου μια ολοένα μεγαλύτερη τάση ενδιαφέροντος, εκ μέρους των χωρών της τότε ΕΟΚ, ως προς την ανάπτυξη μιας ανεξάρτητης ευρωπαϊκής αμυντικής πολιτικής ασφάλειας. Αυτό το ενδιαφέρον είχε εκφραστεί κυρίως από τη μεριά της Γαλλίας, ενώ το 1984 θα επανερχόταν μετά από αρκετές δεκαετίες η προαναφερόμενη Δυτικο-Ευρωπαϊκή Ένωση. Η λειτουργία της όμως δεν θα διαρκούσε για πολύ καιρό, ιδίως λόγω της αρνητικής στάσης διαφόρων κρατών-μελών της ΕΟΚ, όπως της Ελλάδας (Simon, 2003).

Ως προς το ζήτημα των εξελίξεων πάνω στο ζήτημα της οργάνωσης των ποικίλων πολιτικών σχετικά με την άμυνα και την ασφάλεια στον ευρωπαϊκό χώρο, αναμφίβολα η κατάρρευση του διπολικού συστήματος της εποχής του Ψυχρού Πολέμου, λόγω της κατάρρευσης αντίστοιχα του Ανατολικού Μπλοκ και του Συμφώνου της Βαρσοβίας, θα αποτελούσε μια νέα πολύ σημαντική πρόκληση για την ΕΕ και εν γένει για τις ίδιες τις χώρες που στο παρελθόν είχαν βρεθεί στη σοβιετική σφαίρα επιρροής. Δεν είναι άλλωστε τυχαία η περίπτωση της προσπάθειας για την οργάνωση ενός κοινού σχεδιασμού από τη μεριά των μελών της ΕΕ μέσω της Συνέλευσης του Πέτερσμπεργκ (Ντάλης, 2006). Η Συνέλευση αυτή είχε λάβει χώρα το 1992 και είχε ασχοληθεί με το θέμα περί αντιμετώπισης των διαφόρων θεμάτων ασφαλείας που μπορεί να αναδύονταν για τις χώρες της ΕΕ, εξαιτίας των πολύ σημαντικών και κοσμογονικών αλλαγών που είχαν προκύψει λόγω της κατάρρευσης των παλαιών σοσιαλιστικών καθεστώτων της ανατολικής

Ευρώπης. Εξάλλου, στα πλαίσια της εν λόγω Συνέλευσης, είχε τονιστεί ότι η ΕΕ δε διέθετε δική της στρατιωτική δύναμη ενώ από την άλλη μεριά, τα διάφορα κράτη-μέλη είχαν στρατιωτικές δυνάμεις, οι οποίες περισσότερο χρησιμοποιούνταν στο πλαίσιο διακρατικών συνεργασιών για διάφορες ανθρωπιστικές αποστολές του ΟΗΕ (Ντάλης, 2006).

Ωστόσο, καθώς είχε μπει η δεκαετία του 1990, ήταν σαφές πια ότι υπήρχε ολοένα μεγαλύτερο ενδιαφέρον στους κόλπους της ΕΕ, για την οργάνωση μιας συγκεκριμένης αμυντικής πολιτικής. Κάτι τέτοιο επρόκειτο να αναδειχθεί στην πορεία, ειδικότερα μέσα από την περίπτωση της ΚΕΠΠΑ. Η τελευταία είναι χαρακτηριστικό, με βάση τον Όρο V της Συνθήκης για την ΕΕ που είχε γίνει το 1993, πως διακατείχε κομβικό ρόλο (Παρίσης, 2003).

Η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση είχε εισάγει το λεγόμενο σύστημα «των τριών πυλώνων» με το θεσμό της ΚΕΠΠΑ να αποτελεί τον δεύτερο πυλώνα. Στην πορεία και συγκεκριμένα το 1997, η Συνθήκη του Άμστερνταμ επρόκειτο να καθιερώσει μια πιο αποτελεσματική διαδικασία ως προς το θέμα της λήψης αποφάσεων, όπου περιλαμβάνονταν και παράμετροι, όπως η εποικοδομητική αποχή και η ψηφοφορία με ειδική πλειοψηφία (Malovec & Padurariu, 2021).

Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη, ότι η λειτουργία της ΚΕΠΠΑ ήταν εν πολλοίς απόρροια της Συνθήκης του Μάαστριχτ (Φεβρουάριος 1992). Μέσω της Συνθήκης εκείνης άλλωστε, είχε δοθεί σημασία και στο ζήτημα της ανάδειξης μιας κοινής ευρωπαϊκής αμυντικής πολιτικής ασφάλειας, ως δείγμα των ευρύτερων προσπαθειών της ΕΕ για την εμβάθυνση του εγχειρήματος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης (Κωστίσης, 1998). Ταυτόχρονα ήταν αποτέλεσμα και της προσπάθειας να αναδειχθεί μια κοινή εξωτερική πολιτική και διπλωματία που θα εκπροσωπούσε όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ, στο πλαίσιο της παγκόσμιας διπλωματικής σκακιέρας (Κεντρωτής, 2003).

Η ΚΕΠΠΑ είχε ένα συγκεκριμένο θεμελιώδη στόχο, ο οποίος μάλιστα, ακόμα και σήμερα έχει μείνει ανεπηρέαστος, μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας του 2009. Μεταξύ των κύριων ρόλων της, ακόμη και σήμερα, είναι ο προσδιορισμός μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, που θα ήταν δυνατόν να καταλήξει στη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων κρατών-μελών πάνω σε ζητήματα διεθνούς πολιτικής. Κάτι τέτοιο, εξάλλου, θα ήταν δυνατόν να συμβάλει και στην ανάδειξη μιας κοινής ευρωπαϊκής άμυνας. Με αυτόν τον τρόπο άλλωστε, τα κράτη-μέλη της ΕΕ είναι υποχρεωμένα να πορεύονται υπό το βάρος μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας. Επίσης, είναι υποχρεωμένα να εφαρμόζουν, στα πλαίσια των εθνικών τους δικαίων, τις αλλαγές που προβλέπονται από την ΚΕΠΠΑ (Παρίσης, 2003).

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι έννοιες περί άμυνας και ασφάλειας, με βάση το θεσμό της ΚΕΠΠΑ, έννοιες που συνεχίζουν να ισχύουν και σήμερα στην εποχή της ΚΠΑΑ, θα ήταν δυνατόν να προσδιοριστούν κατά τον ακόλουθο τρόπο: η άμυνα είναι συνυφασμένη με την προϋπόθεση της ύπαρξης μιας εξωτερικής απειλής, ενώ αντίστοιχα η έννοια περί ασφάλειας είναι κάτι που επεκτείνεται πέρα από το πλέγμα καθορισμένων συμμαχιών καθώς και συγκεκριμένων εχθρών (Παρίσης, 2010).

Η λειτουργία της ΚΕΠΠΑ βασίστηκε στη διαδικασία της διακυβερνητικής μεθόδου ως προς την λήψη αποφάσεων, με τη νομοθετική πρωτοβουλία να είναι βασισμένη τόσο στις ενέργειες και δράσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όσο και στα ίδια κράτη-μέλη της ΕΕ. Ταυτόχρονα και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο, ως προς τη λειτουργία της ΚΕΠΠΑ, τη στιγμή που οι θέσεις και οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου έχουν ένα συμβουλευτικό χαρακτήρα (συνιστούν περισσότερο ένα είδος συστάσεων). Κάτι τέτοιο, ωστόσο, δεν σήμαινε ότι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είχε πάψει να έχει σαφείς ενημερώσεις αναφορικά με θέματα εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας (Malovec & Padurariu, 2021).

Μια πολύ σημαντική παράμετρος, ως προς την λειτουργία της ΚΕΠΠΑ, που προέκυψε μέσα από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1999, ήταν ο θεσμός του Ύπατου Εκπροσώπου της ΕΕ. Παράλληλα, η λειτουργία της ΚΕΠΠΑ εξαρχής βασίστηκε εν πολλοίς στην προώθηση και ανάπτυξη ενός κλίματος συνεργασίας, όχι μόνο μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, αλλά και με χώρες εκτός της Ένωσης. Δεν είναι τυχαίο εξάλλου, ότι έως τις μέρες μας η ΕΕ έχει προβεί σε μια πληθώρα συμφωνιών για θέματα ασφάλειας, εξωτερικής πολιτικής και διπλωματίας με πολλές χώρες σε όλο τον κόσμο, όπως με χώρες της Μεσογείου, της Μέσης Ανατολής, της Αφρικής, της Καραϊβικής ή ακόμα και με χώρες του Ειρηνικού Ωκεανού, όπως και με κράτη της Βόρειας και Νότιας Αμερικής. Άλλωστε, είναι ενδεικτικό ότι η ΕΕ, για την πλειοψηφία των χωρών όλων αυτών των περιοχών του πλανήτη, αποτελεί έναν πολύ σημαντικό οικονομικό εταίρο (Αδαμίδου, 2020).

Οι βασικοί στόχοι της ΚΕΠΠΑ συνοπτικά είναι οι ακόλουθοι: α) η διαφύλαξη κοινών αξιών και συμφερόντων, όπως και της ανεξαρτησίας της ΕΕ, β) η ενίσχυση της ασφάλειας για όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ, γ) η διατήρηση της ειρήνης και η ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, δ) η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας με γνώμονα την ασφάλεια, ε) η ανάπτυξη και η εδραίωση της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, αλλά και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών (Ψυχογιός, 2017).

3.2 Η ευρωπαϊκή στρατηγική του 2003 και η παγκόσμια στρατηγική του 2016

Μια σημαντική εξέλιξη, ως προς την οργάνωση των πολιτικών ασφαλείας και άμυνας στην ΕΕ υπήρξε αναμφίβολα η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας το 2003, η οποία μάλιστα υιοθετήθηκε κατά τη διάρκεια της ελληνικής προεδρίας. Μέσω της συγκεκριμένης στρατηγικής μάλιστα, είναι χαρακτηριστικό, ότι είχε υπάρξει μια καταγραφή των απειλών και προκλήσεων που αντιμετωπίζει η ΕΕ στη σύγχρονη εποχή. Επίσης, υπήρξε καταγραφή και των μακροπρόθεσμων στόχων της ΚΕΠΠΑ. Η εν λόγω στρατηγική υπήρξε πολύ σημαντική, από την άποψη, ότι είχε αποτελέσει το σημείο αναφοράς σχετικά με την ΕΠΑΑ, όπως και για την ΚΠΑΑ που ήταν η διάδοχός της (Συμβούλιο της ΕΕ, 2009).

Η εν λόγω στρατηγική θα αποτελούσε το σημείο αναφοράς για την τότε ΕΠΑΑ, με άλλα λόγια, την Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας. Με την Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας, που εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το Δεκέμβριο του 2003, καθορίστηκαν για πρώτη φορά κάποιες αρχές και σαφείς στόχοι για την προαγωγή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της ασφάλειας, με βάση μια σειρά θεμελιωδών αξιών της (Συμβούλιο της ΕΕ, 2009). Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας είναι χαρακτηριστικό, ότι στις αρχές της δεκαετίας του 2000 τα όπλα μαζικής καταστροφής είχαν θεωρηθεί ως η μεγαλύτερη δυνητικά απειλή για την ασφάλεια της ΕΕ. Παράλληλα η τρομοκρατία, τόσο εντός όσο κι εκτός της ΕΕ, θεωρήθηκε μια πολύ μεγάλη απειλή, τη στιγμή που επίσης τονίστηκε και η απειλή του οργανωμένου εγκλήματος (Συμβούλιο της ΕΕ, 2009).

Από την άλλη μεριά, τον Ιούνιο του 2016 επρόκειτο να κάνει την εμφάνισή της στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο η Παγκόσμια Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας [Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ), 2021]. Η ανάδειξη της Παγκόσμιας Στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας, συνδέθηκε άμεσα με την πρόθεση της ΕΕ να αναδειχθεί περισσότερο ισχυρή σε πεδία, όπως η άμυνα και η ασφάλεια και μάλιστα σε μια περίοδο, κατά την οποία είχε αρχίσει να τίθεται υπό αμφισβήτηση το ίδιο το μέλλον της Ένωσης. Εδώ τέθηκε, συγκεκριμένα, ένας στρατηγικός στόχος που αφορά στην απόπειρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο σε παγκόσμια πλέον κλίμακα, ως προς την εγγύηση της παγκόσμιας ασφάλειας. Κάτι τέτοιο εξάλλου, ήταν συναφές και με έρευνες μέσω των οποίων είχε φανεί, πως το 74% των Ευρωπαίων πολιτών επιθυμούσε μια Ευρωπαϊκή Ένωση, με πιο ενεργό ρόλο στην παγκόσμια σκηνή (Tocci, 2016).

3.3 Η εμφάνιση της ΚΠΑΑ με βάση τη Συνθήκη της Λισαβόνας το 2009

Η ΚΠΑΑ, η οποία αποτελεί συστατικό κομμάτι της ΚΕΠΠΑ, επρόκειτο να αποτελέσει τη μετεξέλιξη της ΕΠΑΑ και προέκυψε μέσα από την Συνθήκη της Λισαβόνας το 2009. Μια σημαντική εξέλιξη, που προήλθε από τη συγκεκριμένη συνθήκη, ήταν ότι η ΕΕ θα απορροφούσε πλέον την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να απορροφηθούν οι τρεις πυλώνες της ΕΕ, μεταξύ των οποίων και η ΚΕΠΠΑ. Είναι χαρακτηριστικό, πως με βάση τη Συνθήκη της Λισαβόνας το 2009, ενσωματώθηκαν στην ΚΠΑΑ όλες οι εξελίξεις από τη Σύνοδο Κορυφής που είχε λάβει χώρα στην Κολωνία το 1999. Η δημιουργία της ΚΠΑΑ ήταν συνυφασμένη με την προσπάθεια να καταστεί η ΕΕ πιο αποτελεσματική και περισσότερο εμφανής σε παγκόσμια κλίμακα, αποκτώντας συγχρόνως μεγαλύτερη συνοχή. Μπορεί να παρατηρήσει εξάλλου κάποιος, πως από τις 62 τροπολογίες της Συνθήκης της Λισαβόνας, περισσότερες από 25 αφορούν τους τομείς της εξωτερικής πολιτικής και άμυνας (Κοππά, 2017).

Η εμφάνιση της ΚΠΑΑ επρόκειτο να συνδεθεί και με ένα σύνολο σημαντικών ρυθμίσεων και αλλαγών σε εκείνο το τμήμα του ενωσιακού δικαίου περί εξωτερικής πολιτικής, άμυνας και ασφάλειας. Κάτι τέτοιο αποτυπώθηκε μέσα από τις ρήτρες Αμοιβαίας Συνδρομής (άρθρο 42, παρ.7 ΣΕΕ) και Αλληλεγγύης (άρθρο 222 ΣΛΕΕ). Όπως αναφέρθηκε και στο πρώτο Κεφάλαιο, η ρήτρα Αμοιβαίας Συνδρομής¹ προβλέπει ότι σε περίπτωση που κράτος-μέλος δεχθεί ένοπλη επίθεση στο έδαφός του, τα άλλα κράτη-μέλη οφείλουν να του παράσχουν βοήθεια και συνδρομή με όλα τα μέσα που διαθέτουν, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ΟΗΕ. Σύμφωνα με την ρήτρα Αλληλεγγύης, αν ένα κράτος-μέλος δεχτεί τρομοκρατική επίθεση ή πληγεί από ανθρωπογενή ή φυσική καταστροφή, τότε η Ένωση και τα κράτη-μέλη της δραστηριοποιούνται από κοινού υπό το πνεύμα αλληλεγγύης. Η έννοια της αλληλεγγύης στην περίπτωση τρομοκρατικού χτυπήματος εισήχθη για πρώτη φορά από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο με δήλωσή του, μετά το τρομοκρατικό χτύπημα στη Μαδρίτη τον Μάρτιο 2004. Με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, η ισχύς της εν λόγω ρήτρας επεκτάθηκε τόσο σε φυσικές όσο και ανθρωπογενείς καταστροφές, σύμφωνα με το άρθρο 222 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της ΕΕ (ΣΛΕΕ) (Κοππά, 2017).

Ανάμεσα στις δύο προαναφερόμενες ρήτρες υπάρχει μία σημαντική διαφορά. Η ρήτρα Αλληλεγγύης περιλαμβάνει και τη συμμετοχή της ΕΕ, σε αντίθεση με τη ρήτρα Αμοιβαίας

¹ Η ρήτρα αυτή εντάχθηκε στη Συνθήκη μετά από αίτημα της Ελλάδας, ώστε να δημιουργηθεί ένα νομικό ευρωπαϊκό πλαίσιο συλλογικής αμυντικής προστασίας πέραν του νατοϊκού πλαισίου. Το αίτημα αυτό υποβλήθηκε λόγω της Τουρκίας. Βέβαια η επίκληση του εν λόγω άρθρου δεν προβλέπει υποχρεωτικά στρατιωτική αντίδραση, παρά το αρχικό κείμενο της ΔΕΕ και την αναφορά σε ένοπλη επίθεση. Με άλλα λόγια, τα κράτη-μέλη της ΕΕ που δεν συμμετέχουν στην Βορειοατλαντική Συμμαχία μπορούν να εφαρμόσουν την ουδετερότητα στην αμυντική τους πολιτική και να συνδράμουν με μη στρατιωτικά μέσα (Βλ. Κοππά, 2017).

Συνδρομής, η οποία αναφέρεται μόνο στα κράτη-μέλη. Αξίζει να επισημάνουμε εδώ την ομοιότητα με το άρθρο 5 του NATO, καθώς και με το άρθρο 5 της Τροποποιημένης Συνθήκης των Βρυξελλών στη βάση της ΔΕΕ. Εντούτοις, δεν είναι απόλυτα διακριτή η εφαρμογή της μίας ή της άλλης ρήτρας. Επί παραδείγματι, στην περίπτωση μιας κυβερνοεπίθεσης δύναται να ενεργοποιηθούν και τα δύο άρθρα. Όσον αφορά τη ρήτρα Αλληλεγγύης, εφαρμόζεται μόνο εντός του εδάφους του κράτους-μέλους που δέχεται την επίθεση, ανεξάρτητα αν ενεργοποιήθηκε από εσωτερικά ή εξωτερικά συμβάντα (Κοππά, 2017).

Η Γαλλία ήταν η πρώτη χώρα που επικαλέσθηκε τη ρήτρα Αμοιβαίας Συνδρομής (άρθρο 42 παρ.7), μετά την τρομοκρατική ενέργεια στο θέατρο Bataclan τον Νοέμβριο 2015, αποσκοπώντας στη μη εμπλοκή της ΕΕ. Για πρώτη φορά κράτος-μέλος της ΕΕ γίνεται θύμα τρομοκρατικής επίθεσης στην επικράτειά του, ζητώντας από άλλα κράτη-μέλη τη βοήθεια και τη συνδρομή τους με όλα τα διατιθέμενα μέσα². Η Γαλλία, ενώ είχε τη δυνατότητα να επικαλεσθεί τη ρήτρα Αλληλεγγύης (άρθρο 222) δεν το έπραξε για τρεις λόγους. Πρώτον, γιατί η υφιστάμενη κρίση δεν υπερέβαινε τις δυνατότητες της χώρας, δεύτερον, γιατί η συνδρομή αφορούσε πρωτίστως ενέργειες των υπολοίπων δρώντων εκτός της Γαλλίας και τρίτον, η Γαλλία επεδίωξε μία διακυβερνητική συνεργασία, χωρίς τη συνδρομή των διαφόρων μηχανισμών της ΕΕ. Με αυτό τον τρόπο η Γαλλία ζήτησε τη συνδρομή ενός ευρωπαϊκού μηχανισμού και όχι ενός αντίστοιχου νατοϊκού και ταυτόχρονα επικαλέσθηκε έναν διακυβερνητικό μηχανισμό, αποφεύγοντας να εμπλέξει τους ευρωπαϊκούς θεσμούς και διαδικασίες (Κοππά, 2017).

Σημαντική ρύθμιση αποτέλεσε η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (Βλ. Παράρτημα Α) που ορίζεται με βάση το άρθρο 44. Πολύ σημαντικό είναι και το άρθρο 27, με το οποίο δημιουργήθηκε ο θεσμός του Υπατου Εκπροσώπου της ΕΕ για τις εξωτερικές σχέσεις και την πολιτική ασφάλειας. Προεδρεύει στο Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων και συγχρόνως έχει την ιδιότητα του Αντιπροέδρου της Επιτροπής (Μουτσοντέμι, 2019).

Σημαντική εξέλιξη, στα πλαίσια δημιουργίας της ΚΠΑΑ, υπήρξε η εμφάνιση και η σύσταση της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ) που έχει βοηθητικό ρόλο στο έργο του Υπατου Εκπροσώπου. Η στελέχωση αυτής της υπηρεσίας μάλιστα, γίνεται από αξιωματούχους που προέρχονται από διάφορες διπλωματικές υπηρεσίες, όπως επίσης από αξιωματούχους της Γενικής Γραμματείας του Συμβουλίου και της Επιτροπής (Missiroli, 2016).

² Η επίκληση της εν λόγω ρήτρας από την Γαλλία αποτελεί μία πολιτική πράξη που δίνει αξία και ουσιαστικό ρόλο στην ΚΠΑΑ. Σύμφωνα με τις ισχύουσες συνθήκες, η ΕΕ δεν προβλέπεται να πραγματοποιεί επιχειρήσεις αυτοάμυνας στα πλαίσια της ΚΠΑΑ, παρά μόνο τα κράτη-μέλη της. Υπό αυτές τις συνθήκες η Βορειοατλαντική Συμμαχία παραμένει ο μοναδικός διεθνής Οργανισμός για συλλογική άμυνα.

Βέβαια εδώ θα πρέπει να τονιστεί ότι ανεξαρτήτως όλων αυτών των αλλαγών, την ίδια στιγμή παρατηρούμε, πως δεν υπάρχει καμιά αλλαγή ως προς την ουσία, αναφορικά με την κοινή εξωτερική πολιτική της ΕΕ (Ιωακειμίδης, 2010).

Μέσω του άρθρου 42 της ΚΠΑΑ επίσης, εξασφαλίζεται στην Ένωση μια επιχειρησιακή ικανότητα, η οποία βασίζεται τόσο σε στρατιωτικά, όσο και σε μη στρατιωτικά μέσα. Η χρήση αυτών των μέσων προβλέπεται να λαμβάνει χώρα εκτός των εδαφών της Ένωσης, ενώ την ίδια στιγμή, ορίζεται ότι τα όποια μέσα θα παρέχονται εκ μέρους των διαφόρων κρατών-μελών. Ταυτόχρονα, μέσω του άρθρου 42 τονίζεται ότι στόχος της ΚΠΑΑ δεν είναι να καθορίσει και να επηρεάσει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της αμυντικής πολιτικής διαφόρων κρατών-μελών, καθώς δεν παύει να σέβεται το πλαίσιο των ρόλων και των υποχρεώσεών τους εντός της συμμαχίας του ΝΑΤΟ. Μάλιστα, σε περιπτώσεις που σε κάποιες επιχειρήσεις, διαμέσου του θεσμού της ΚΠΑΑ, γίνεται χρήση υποδομών του ΝΑΤΟ, είναι δυνατόν να συμμετάσχουν και κράτη που δεν είναι μέλη της ΕΕ (Κοππά, 2017).

Η λειτουργία της ΚΠΑΑ είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την προσπάθεια για τη διατήρηση της ασφάλειας και της σταθερότητας στην ευρύτερη περιοχή τόσο της ΕΕ όσο και των διαφόρων γεωγραφικών περιφερειών που συνορεύουν με αυτήν. Ο στόχος αυτός πραγματοποιείται μέσα από τις διάφορες στρατιωτικές επιχειρήσεις ή πολιτικές αποστολές. Βέβαια, η ΚΠΑΑ σε θεωρητικό επίπεδο, δε συνδέεται μόνο με τις στρατιωτικές επιχειρήσεις και τις πολιτικές αποστολές, όμως σε πρακτικό επίπεδο είναι περισσότερο ταυτισμένη με αυτές τις δύο διαστάσεις. Οι εν λόγω επιχειρήσεις και αποστολές καλύπτουν συχνά μια ευρύτερη γεωγραφική περιφέρεια, στα πλαίσια της οποίας μπορεί να περιλαμβάνονται περιοχές, όπως τα Βαλκάνια, η Αφρική, η Ασία, κλπ. Αυτές οι επιχειρήσεις και αποστολές δεν παύουν να συνιστούν συγχρόνως ορατά στοιχεία της εν γένει παρουσίας της ΕΕ σε διάφορα σημεία της υφελίου (Κοππά, 2017).

Ενδεικτικά, από το 2003 η ΕΕ έχει πραγματοποιήσει συνολικά 34 επιχειρήσεις. Εξ αυτών οι 12 ήταν στρατιωτικές και οι 21 ήταν πολιτικές. Μία επιχείρηση που είχε μεικτό χαρακτήρα (στρατιωτικο-πολιτικό) ήταν εκείνη στο Νταρφούρ του Νότιου Σουδάν (Μουτσοντέμι, 2019). Εδώ και χρόνια, η δραστηριότητα της ΕΕ, διαμέσου της ΚΠΑΑ, επεκτείνεται σε τρεις ηπείρους. Μία τέτοια δραστηριοποίηση οφείλεται, εν πολλοίς, στο ότι η ΕΕ θεωρείται πως έχει τον χαρακτήρα ενός νομιμοποιημένου διεθνούς δρώντος, τη στιγμή που κάποιοι άλλοι οργανισμοί και θεσμοί αν και είναι περισσότερο ικανοί από επιχειρησιακή άποψη, όπως το ΝΑΤΟ και ο ΟΗΕ, δεν είναι το ίδιο ευπρόσδεκτοι (Κοππά, 2017).

Επίσης, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι διάφορες επιχειρήσεις απαιτούν την ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου της ΕΕ, μετά από σχετική πρόταση, την οποία υποβάλλει ο Ύπατος Εκπρόσωπος ή εφόσον υπάρξει σχετική πρωτοβουλία από κάποιο κράτος-μέλος. Οι επιχειρήσεις στα πλαίσια της ΚΠΑΑ είναι το αποτέλεσμα διαδικασιών, μέσω των οποίων υφίσταται η πολιτική εκτίμηση της εκάστοτε κατάστασης, οι επιχειρησιακοί και στρατηγικοί σχεδιασμοί, καθώς και αρκετές διαδικασίες λήψης αποφάσεων, υπό την εποπτεία του Συμβουλίου και του Ύπατου Εκπροσώπου (Tardy, 2015).

Επιπρόσθετα, θα πρέπει να τονιστεί ότι οι στρατιωτικές επιχειρήσεις δεν αποτελούν την πρώτη επιλογή στα πλαίσια των διαφόρων σχεδιασμών της ΚΠΑΑ. Πρωτίστως επιζητούνται άλλες λύσεις και εναλλακτικές, όπως η αποστολή ανθρωπιστικής βοήθειας, διπλωματικές παρεμβάσεις ή η επιβολή κυρώσεων (Missiroli, 2016). Η απόφαση για την ανάληψη στρατιωτικών επιχειρήσεων συνδέεται με την ύπαρξη κάποιων αρχικών διερευνητικών αποστολών, ώστε να διαφανεί κατά πόσο αυτές οι επιχειρήσεις είναι αναγκαίες ή αν είναι απαραίτητο να πραγματοποιηθούν κάποιες επιπλέον διερευνητικές αποστολές. Σε κάθε περίπτωση πάντως, τέτοιου είδους αποστολές είναι γεγονός, ότι συνιστούν στοιχεία προβολής της δύναμης της ΕΕ, σε διάφορα σημεία του κόσμου (Dijkstra, 2015).

Συναφώς έχει αποδειχθεί, ότι η εντολή αναφορικά με μια στρατιωτική επιχείρηση στα πλαίσια της ΚΠΑΑ ποικίλει ανάλογα με την προθυμία που θα επιδείξουν τα διάφορα κράτη-μέλη, στοιχείο άλλωστε που είναι ενδεικτικό ως προς τη συλλογική διαδικασία και την λήψη αποφάσεων που διακρίνει την λειτουργία της ΚΠΑΑ στην ΕΕ. Μετά από στρατηγικές αναλύσεις, στην πορεία μια στρατιωτική επιχείρηση μπορεί να τροποποιηθεί αναφορικά με τα εν χρήσει μέσα, την επιμελητεία, τις διαδικασίες πραγματοποίησής της ή την έκτασή της (σε χρονικό ή γεωγραφικό πλαίσιο). Τέλος, μία επιχείρηση είναι δυνατόν να τερματιστεί μετά από απόφαση του Συμβουλίου (Κοππά, 2017).

4^ο Κεφάλαιο: Η ΚΠΑΑ στην περιοχή της Μεσογείου αναφορικά με το θέμα της τρομοκρατίας

4.1 Η Επιχείρηση EUNAVFOR Med Sophia στη Μεσόγειο

Στο παρόν κεφάλαιο θα επιχειρήσουμε να δώσουμε απάντηση σε ένα βασικό ερευνητικό ερώτημα, συγκεκριμένα αν η ΚΠΑΑ μπορεί να θεωρηθεί αποτελεσματική αναφορικά με την αντιμετώπιση των ζητημάτων ασφαλείας και ειδικότερα εκείνων που άπτονται της τρομοκρατίας, από μέρους της ΕΕ. Εδώ και αρκετά χρόνια τώρα οι προσφυγομεταναστευτικές ροές που έχει να αντιμετωπίσει η ΕΕ, αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που υφίστανται και τα οποία άλλωστε έχουν άμεση σχέση με το θέμα της ασφάλειας, αλλά και την πιθανότητα εκτέλεσης τρομοκρατικών επιθέσεων. Σε αυτό το σημείο μάλιστα, θα ήταν δυνατόν κάποιος να λάβει υπόψη του την περίπτωση του 2015, όταν πάνω από ένα εκατομμύριο πρόσφυγες και παράτυποι μετανάστες επρόκειτο να περάσουν τα σύνορα της ΕΕ. Αυτό το πρόβλημα εδώ και χρόνια είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ύπαρξη διαφόρων «αποτυχημένων κρατών» σε διάφορες περιοχές και γεωγραφικές περιφέρειες του πλανήτη, εκ των οποίων ορισμένες είναι κοντά στα σύνορα της ΕΕ. Κάτι τέτοιο, επί παραδείγματι, είναι εμφανές με την περίπτωση της Λιβύης στην Κεντρική Μεσόγειο και της Συρίας αντίστοιχα στην Ανατολική Μεσόγειο (Besenyo, 2017).

Ειδικότερα, ως προς την περίπτωση της επιχείρησης EUNAVFOR Med Sophia στη Μεσόγειο, η ανάπτυξή της σε μεγάλο ποσοστό επρόκειτο να υλοποιηθεί μέσα από μια πολύνεκρη τραγωδία που προέκυψε στις 19 Απριλίου του 2015, όταν βυθίστηκε κοντά στις ακτές της Ιταλίας ένα πλοίο με παράτυπους μετανάστες, με αποτέλεσμα να πνιγούν 800 άτομα, ανάμεσα τους μάλιστα και ένας μεγάλος αριθμός γυναικόπαιδων (Bonomolo & Kirchgaessner, 2015). Μετά από αυτή την τραγωδία, η ανταπόκριση της Ένωσης ήταν άμεση, καθώς μέσα σε δύο μέρες το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων συνεδρίασε, δίνοντας παράλληλα μεγάλη βαρύτητα στο θέμα της εντατικοποίησης των προσπαθειών για την αντιμετώπιση των λαθρεμπόρων στη Μεσόγειο, προσπαθειών, οι οποίες ήδη από παλαιότερα, όπως τονίστηκε στη συγκεκριμένη συνεδρίαση, είχαν στεφθεί με επιτυχία (European Commission, 2015). Είναι χαρακτηριστικό, πως στα πλαίσια του σχεδιασμού της επιχείρησης EUNAVFOR Med Sophia, είχε προταθεί η δημιουργία στρατιωτικής επιχείρησης, στα πλαίσια πάντα της ΚΠΑΑ (Novaky, 2018b).

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, στα πλαίσια των σχετικών συνεδριάσεων, αποφάσισε να δράσει άμεσα, θέτοντας ως προτεραιότητα, αφενός μεν την εξάρθρωση των δικτύων των

παράνομων διακινητών στην περιοχή της Κεντρικής Μεσογείου, καθώς και την καταστροφή των σκαφών τους, με τα οποία γινόταν η μεταφορά των παράτυπων μεταναστών ή των προσφύγων, αφετέρου δε την αποτροπή των παράνομων προσφυγομεταναστευτικών ροών, με απόρροια τον θάνατο στη θάλασσα πολλών εξ αυτών των ατόμων (European Commission, 2015). Σε ένα τέτοιο πλαίσιο εξάλλου, δεν είναι τυχαίο ότι η Γαλλία, η Γερμανία και η Μεγάλη Βρετανία επρόκειτο στην πορεία να συνεισφέρουν διαθέτοντας πολεμικά πλοία, με γνώμονα την αναχαίτιση των συγκεκριμένων παράνομων προσφυγομεταναστευτικών ροών (Novaky, 2018b).

Η εκκίνηση της επιχείρησης έγινε με βάση την απόφαση 2015/972 του Συμβουλίου της Ευρώπης και η χρονική της διάρκεια ήταν για ένα έτος, με επιχειρησιακό κέντρο τη Ρώμη. Η επιχείρηση έγινε με βάση το σεβασμό απέναντι σε μια σειρά από διεθνείς συμβάσεις του διεθνούς δικαίου. Κάτι τέτοιο, πιο συγκεκριμένα, αφορούσε τις διατάξεις της Σύμβασης του 1982 των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, τα Πρωτόκολλα του 2000 κατά της λαθραίας διακίνησης μεταναστών από τη γη, τη θάλασσα και τον αέρα (Πρωτόκολλο κατά της λαθραίας διακίνησης μεταναστών), όπως επίσης κι εκείνα για την πρόληψη, την καταστολή και την τιμωρία της διακίνησης προσώπων, ιδίως γυναικών και παιδιών. Η Σύμβαση του 1982 και τα Πρωτόκολλα του 2000 είναι χαρακτηριστικό εξάλλου, πως συμπληρώνουν τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών εναντίον του διεθνούς εγκλήματος, καθώς επίσης και μια σειρά από άλλες Συμβάσεις, όπως τη Διεθνή Σύμβαση του 1974 για την ασφάλεια της ανθρώπινης ζωής στη θάλασσα, τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 ή αντίστοιχα τη Διεθνή Σύμβαση του 1979 για τη Ναυτική Έρευνα και Διάσωση (Απόφαση Συμβουλίου 2015/778/ΚΕΠΠΑ).

Αναφορικά με την περίπτωση της ίδιας της επιχείρησης Sophia, ο βασικός στόχος που είχε τεθεί εξαρχής ήταν να εξαρθρωθεί το σύστημα των δικτύων παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων, στο νότιο τμήμα της Κεντρικής Μεσογείου (Βλ. Παράρτημα Β). Επίσης, με βάση και τις σχετικές αναφορές της Απόφασης της 18^{ης} Μαΐου, σε συνάφεια με την αρχή περί μη επαναπροώθησης, αλλά και με το διεθνές δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα και υπό το πρίσμα συγχρόνως του Συμβουλίου της Ευρώπης, ένας άλλος βασικός στόχος ήταν σαφέστατα και η προστασία των ανθρωπίνων ζωών. Παράλληλα, πάρθηκε η απόφαση η συγκεκριμένη επιχείρηση να λάβει χώρα σε τρεις φάσεις (Μουτσοντέμι, 2019).

Η πρώτη φάση επρόκειτο να διαρκέσει από τις 26 Ιουνίου έως τις 7 Οκτωβρίου του 2015 και συνδέθηκε κυρίως με τη διαδικασία της συλλογής πληροφοριών σχετικά με την λειτουργία παράνομων δικτύων προώθησης παράτυπων μεταναστών, αλλά και με κάποιες θαλάσσιες περιπολίες. Αντίστοιχα, η δεύτερη φάση περιελάμβανε πιο δυναμικές διαδικασίες, όπως είναι η

επιβίβαση ειδικών δυνάμεων, ακόμα και με την χρήση βίας, σε πλοία και βάρκες, για τις οποίες υπήρχε η υποψία πως χρησιμοποιούνται από τα δίκτυα παράνομης μετανάστευσης. Εδώ περιλαμβάνονται και τακτικές, όπως είναι η κατάσχεση ή η εκτροπή. Αυτές όλες οι διαδικασίες, εν προκειμένω, αποτέλεσαν το ένα σκέλος αυτής της δεύτερης φάσης, ενώ από την άλλη μεριά, το δεύτερο σκέλος αφορούσε την επέκταση των σχετικών επιχειρήσεων στα χωρικά ύδατα της Λιβύης, τόσο με την συγκατάθεση της εν λόγω χώρας, όσο και μετά από απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών (Μουτσοντέμι, 2019).

Η τρίτη φάση της επιχείρησης Sophia είχε να κάνει με τη διαδικασία της καταστροφής των διαφόρων βαρκών, πλοιαρίων και σκαφών που χρησιμοποιούνται από τα δίκτυα παράνομης μετανάστευσης, στοιχείο, το οποίο απαιτεί παράλληλα τη συγκατάθεση της Λιβύης ή τη σχετική απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Αυτή η συγκεκριμένη φάση μάλιστα, επρόκειτο να αποτελέσει ένα προβληματικό κομμάτι της επιχείρησης Sophia, από την άποψη, ότι η σχετική εξουσιοδότηση δεν επρόκειτο να δοθεί ποτέ από τη Λιβύη, ενώ το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ θα έδινε σχετική έγκριση μόλις για ένα έτος, στη διάρκεια του 2015 (Butler & Ratcovich, 2016).

Μία πολύ σημαντική παράμετρος που συνιστούσε πηγή έντονων προβληματισμών σχετικά με την επιτυχή έκβαση της επιχείρησης Sophia και σχετικά με την επίτευξη των στόχων της, ήταν η ύπαρξη μιας στερεής νομικής βάσης, ως προς το ζήτημα της δυναμικής επέμβασης σε σκάφη παράνομης διακίνησης μεταναστών. Κι αυτό, δεδομένου, ότι στα πλαίσια της ακαδημαϊκής κοινότητας υπάρχουν αντεγκλήσεις, ως προς το θέμα της δικαιοδοσίας στα πλοία χωρίς εθνικότητα. Αυτό συμβαίνει, διότι από τη μία μεριά, εάν ένα πλοίο δεν έχει σημαία, τότε δεν θεωρείται, ότι παραβιάζονται τα δικαιώματα κάποιου κράτους. Από την άλλη πλευρά αντίστοιχα, τίθεται το ερώτημα, ότι ακόμα και αν δεν υφίσταται σημαία σε ένα πλοίο, τα δικαιώματα μιας χώρας είναι δυνατόν να επηρεαστούν (Butler & Ratcovich, 2016).

Τον Ιούνιο του 2016 η επιχείρηση Sophia επρόκειτο να επεκταθεί για ένα ακόμα έτος. Στα πλαίσιά της μάλιστα θα συμπεριλαμβάνονταν και άλλες δύο νέες αποστολές. Η μία, πιο συγκεκριμένα, αφορούσε την εκπαίδευση της ακτοφυλακής της Λιβύης, μετά από την σχετική συνεννόηση που είχε κάνει η Ύπατη Εκπρόσωπος της ΕΕ Federica Mogherini, προς την Κυβέρνηση Εθνικής Συνεννόησης της Λιβύης, στα πλαίσια σχετικής συμφωνίας στη Βιέννη στις 16 Μαΐου του 2016. Η άλλη αποστολή αντιστοίχως, αφορούσε την εφαρμογή του εμπάργκο όπλων στη θαλάσσια περιοχή ανοικτά της Λιβύης, ενός εμπάργκο που άλλωστε είχε επιβληθεί στην χώρα με απόφαση των Ηνωμένων Εθνών (Απόφαση Συμβουλίου 2016/993/ΚΕΠΠΑ). Κατά

αυτόν τον τρόπο ωστόσο, δεν είναι τυχαίο ότι η συγκεκριμένη επιχείρηση στην πορεία θα εξελισσόταν από μια απλή αποστολή επιτήρησης, έρευνας και διάσωσης σε μια πλήρως ανεπτυγμένη επιχείρηση, με βάση εξάλλου και το έβδομο Κεφάλαιο του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (Blockmans, 2016).

Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί, ότι μια εκ νέου παράταση της επιχείρησης Sophia έλαβε χώρα έως τον Σεπτέμβριο του 2019. Επίσης και η στήριξη των διαφόρων κρατών-μελών, προς την συγκεκριμένη αυτή επιχείρηση, είχε υπάρξει πολύ μεγάλη. Είναι ενδεικτικό, πως μέχρι τα τέλη του 2017 είχαν εμπλακεί με διάφορους τρόπους σε αυτήν την επιχείρηση 22 κράτη. Αυτή η εμπλοκή και συνδρομή κυμαινόταν από την παροχή ναυτικών μονάδων, σκαφών και αεροσκαφών επιτήρησης και έφτανε ως την αποστολή πολιτικού και στρατιωτικού προσωπικού. Εδώ ενδεικτικά, θα μπορούσαμε να επισημάνουμε όλες εκείνες τις χώρες που συμμετείχαν στην επιχείρηση Sophia: Βέλγιο, Βουλγαρία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Εσθονία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιταλία, Ισπανία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Ουγγαρία, Ολλανδία, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβενία, Σουηδία, Τσεχία και Φιλανδία (Bevilacqua, 2017).

Εν κατακλείδι, θα μπορούσαμε να τονίσουμε, πως η επιχείρηση Sophia στα πλαίσια της ΚΠΑΑ, υπήρξε πετυχημένη στα πρώτα της στάδια, αλλά αντιμετώπισε αρκετά προβλήματα στην πορεία της, κυρίως εξαιτίας της μη εξουσιοδότησης εκ μέρους της Λιβύης, αναφορικά με τη δυναμική αναχαίτιση και τον έλεγχο παράνομων δρομολογίων στις θαλάσσιες ζώνες ανοικτά της εν λόγω χώρας, όπως ήδη αναφέρθηκε πιο πάνω. Αυτό το στοιχείο αναμφίβολα είχε προξενήσει πολλές περιπλοκές, ως προς την πλήρη δυνατότητα των στρατιωτικών δυνάμεων που χρησιμοποιήθηκαν μέσα από τη συνεργασία των κρατών-μελών της ΕΕ. Αυτές οι περιπλοκές αφορούσαν κυρίως το ζήτημα της αποτελεσματικής άσκησης ελέγχου και της απαραίτητης αποτρεπτικής δύναμης έναντι των διαφόρων δυνάμεων που σχετίζονται με τα δίκτυα της παράνομης διακίνησης μεταναστών, μέσω των οποίων ελλοχεύει ενίοτε και ο κίνδυνος της τρομοκρατίας (Bevilacqua, 2017).

4.2 Η δράση της ΚΠΑΑ με γνώμονα την αντιμετώπιση πιθανών τρομοκρατικών απειλών από τη Λιβύη

Το κενό ασφάλειας και σταθερότητας που επρόκειτο να αναδειχθεί στη Λιβύη μετά από την έναρξη των εμφύλιου πολέμου στη χώρα αυτή της Βορείου Αφρικής, και ειδικότερα μετά από την πτώση του καθεστώτος του Μουαμάρ Καντάφι, τον Οκτώβριο του 2011, απασχόλησε και προβλημάτισε έντονα την ΕΕ. Αυτός ο προβληματισμός συνδέθηκε, κυρίως με το θέμα της

κατάρρευσης του λιβυκού κράτους και της κοινωνίας της εν λόγω χώρας, με αποτέλεσμα να αρχίσει να ανθεί ένα πλαίσιο διαφόρων παράνομων δραστηριοτήτων, μεταξύ των οποίων και της λειτουργίας δικτύων διακίνησης παράτυπων μεταναστών. Οι σχετικές ανησυχίες των διαφόρων κρατών-μελών της ΕΕ επρόκειτο επιπρόσθετα να ενταθούν και από την ανάδυση διαφόρων ισλαμιστικών φονταμενταλιστικών ομάδων στα εδάφη της συγκεκριμένης γεωγραφικής ζώνης της Βορείου Αφρικής (Wehrey, 2018).

Είναι ενδεικτικό εξάλλου, πως σε αρκετές περιπτώσεις είχε διαπιστωθεί πως κάποιες ομάδες μουσουλμάνων φονταμενταλιστών, που αναδύθηκαν στην εν λόγω χώρα μέσα από το χάος που προέκυψε μετά τις αρχές της δεκαετίας του 2010, είχαν αναμιχθεί παράλληλα και σε πληθώρα παράνομων δραστηριοτήτων, οι οποίες σχετίζονται με την ενίσχυση των δικτύων παράνομης μετανάστευσης προς την Ευρώπη (Roberts, 2016). Υπό το βάρος των συγκεκριμένων εξελίξεων, δεν είναι τυχαίο ότι ακόμα και πριν από την οργάνωση και την πραγματοποίηση της επιχείρησης της ΕΕ EUNAVFOR Med Sophia, είχαν προηγηθεί και κάποιες άλλες αντίστοιχες επιχειρήσεις.

Μια τέτοια περίπτωση ήταν εκείνη της επιχείρησης Mare Nostrum, η οποία είναι ενδεικτικό, πως είχε οργανωθεί αποκλειστικά και μόνο εκ μέρους της Ιταλίας και δεν ενέπιπτε στα πλαίσια των γενικότερων μηχανισμών οργάνωσης και δράσης της ΚΠΑΑ και της ΕΕ. Η συγκεκριμένη επιχείρηση εξάλλου, είχε υπάρξει ιδιαίτερα κοστοβόρα για την Ιταλία (δεδομένου ότι στα πλαίσιά της, η Ρώμη πλήρωνε σε μηνιαία βάση περίπου 10 εκατομμύρια ευρώ) ενώ από την άλλη μεριά, είναι χαρακτηριστικό, πως ο στόχος της ήταν η ανάσχεση των δικτύων και των δρομολογίων παράνομης μεταφοράς παράτυπων μεταναστών από τη Λιβύη προς την ιταλική χερσόνησο. Στη διάρκεια της εν λόγω επιχείρησης είχαν σωθεί οι ζωές 150.000 παράτυπων μεταναστών, ενώ από την άλλη μεριά, η ιταλική κυβέρνηση εκείνο το διάστημα είχε ζητήσει βοήθεια και από τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της ΕΕ, καθώς και επιπλέον πόρους, χωρίς εν τέλει να δοθεί η παραμικρή βοήθεια. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, τελικά τον Οκτώβριο του 2014 να τερματιστεί η εν λόγω επιχείρηση έρευνας και διάσωσης στα ανοικτά των ακτών της Λιβύης (Ide, 2014).

Καθώς υπήρχε έντονη πίεση εκ μέρους της Ιταλίας, καθώς και από διάφορες μη κυβερνητικές οργανώσεις, όπως επίσης και από την ίδια την κοινή γνώμη πολλών κρατών-μελών της ΕΕ, στην πορεία και συγκεκριμένα αμέσως μετά τον τερματισμό της επιχείρησης Mare Nostrum, αποφασίστηκε να υπάρξει μία πιο οργανωμένη πανευρωπαϊκή απάντηση στις προκλήσεις των ζητημάτων περί ασφάλειας, με τα οποία ήταν αντιμέτωπος ο ευρωπαϊκός κόσμος,

εξαιτίας της κατάστασης στη Λιβύη. Έτσι, επρόκειτο να κάνει την εμφάνισή της η επιχείρηση Frontex Plus, η οποία λίγο αργότερα μετονομάστηκε σε Triton. Πάντως, αυτή η συγκεκριμένη επιχείρηση σε καμιά περίπτωση δεν θα αντικαθιστούσε την Mare Nostrum. Κι αυτό επειδή η εντολή και το εύρος της δικαιοδοσίας δράσης της ήταν πολύ περιορισμένο, μόλις στα 30 ναυτικά μίλια από τις ακτές της Ευρώπης. Παράλληλα και ο σχετικός προϋπολογισμός γι αυτήν την επιχείρηση ήταν σε μηνιαία βάση πολύ χαμηλός, ενώ ταυτόχρονα ο ρόλος της είχε πρωτίστως έναν επικουρικό χαρακτήρα, σε συνάρτηση με τις προσπάθειες των ιταλικών αρχών εκείνο το διάστημα (Ward, 2014).

Κάτι τέτοιο σήμαινε, πως μεγάλο τμήμα των θαλάσσιων περιοχών της Κεντρικής Μεσογείου, ειδικότερα γύρω από τις ακτές της Λιβύης, θα παρέμενε εν πολλοίς χωρίς έλεγχο, γεγονός που σήμαινε, πως αφενός μεν οι διακινητές θα δρούσαν ανενόχλητοι και αφετέρου κάτι τέτοιο, μακροπρόθεσμα, μπορεί να σήμαινε την απρόσκοπτη είσοδο πυρήνων ισλαμιστικών, φονταμενταλιστικών τρομοκρατικών ομάδων και οργανώσεων σε ευρωπαϊκό έδαφος (Baker-Beal, 2016). Υπήρξαν συγχρόνως έντονες πιέσεις εκ μέρους της Ύπατης Αρμοστείας Προσφύγων των Ηνωμένων Εθνών, δεδομένου ότι υπήρξε η προειδοποίηση πως στην πορεία, αν η ΕΕ δεν αναλάμβανε συντονισμένες προσπάθειες, θα υπήρχαν πολύνεκρα ναυάγια στη θαλάσσια ζώνη μεταξύ της Λιβύης και της Ιταλίας. Αυτές οι προειδοποιήσεις επρόκειτο να επιβεβαιωθούν με τον πλέον τραγικό τρόπο τον Απρίλιο του 2015, όταν στην περιοχή έλαβε χώρα το πολύνεκρο ναυάγιο με σκάφος που μετέφερε παράτυπους μετανάστες και, όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο υποκεφάλαιο, χάθηκαν συνολικά 800 άτομα (Bonomolo & Kirchgaessner, 2015). Αυτή η τραγωδία θα έπαιζε πρωταγωνιστικό και καθοριστικό ρόλο, σχετικά με την απόφαση της ΕΕ, να αναπτύξει την προαναφερόμενη επιχείρηση Sophia.

Στην πορεία επίσης, υπήρξαν άλλες δύο επιχειρήσεις στα πλαίσια λειτουργίας της ΚΠΑΑ που ήταν συμπληρωματικές της επιχείρησης Sophia. Επρόκειτο, πιο συγκεκριμένα, για τις επιχειρήσεις EUFOR Libya και EUBAM Libya, οι οποίες έλαβαν χώρα στο έδαφος της συγκεκριμένης χώρας της Βορείου Αφρικής, αλλά χωρίς να προσφέρουν τα αναμενόμενα σχετικά με την αντιμετώπιση της κατάστασης αστάθειας σε αυτήν, όπως επίσης και ως προς την αντιμετώπιση των παράτυπων μεταναστευτικών ροών προς την Ευρώπη. Η EUFOR Libya είχε ως στόχο της την υποστήριξη και την προστασία της ανθρωπιστικής βοήθειας που κατευθύνεται στη χώρα εδώ και χρόνια μέσω των Ηνωμένων Εθνών. Εντούτοις όμως, κάτι τέτοιο δεν συνέβη ποτέ, με αποτέλεσμα μάλιστα, αυτή η επιχείρηση να χαρακτηριστεί ως «φάντασμα» (Keohane, 2016).

Αντίστοιχα, η EUBAM Libya επρόκειτο να παραταθεί ως τις αρχές Ιουνίου του 2020 και παράλληλα εξελίχθηκε πλήρως σε μία μη στρατιωτική αποστολή (Βλ. Παράρτημα Γ). Είναι χαρακτηριστικό, πως ως την μετεξέλιξη και παράτασή της, είχε αποτελέσει την μικρότερη αποστολή της ΕΕ (Loschi, Raineri & Strazzari, 2018). Με βάση, εν τω μεταξύ, μία συγκεκριμένη ανακοίνωση του Συμβουλίου της ΕΕ στις 17 Δεκεμβρίου του 2018, είχε τονιστεί, πως η εν λόγω επιχείρηση είχε σχέση με τη συνδρομή βοήθειας της ΕΕ προς την Λιβύη, προκειμένου να επιτευχθούν οι προσπάθειες σχετικά με την εξάρθρωση των οργανωμένων εγκληματικών δικτύων, τα οποία είναι εμπλεκόμενα στην λαθραία διακίνηση μεταναστών, την εμπορία ανθρώπων, αλλά και την τρομοκρατία. Η ίδια η EUBAM Libya είχε ως στόχο της το να παρέχει βοήθεια, ως προς την ανάπτυξη ικανοτήτων σε τομείς, όπως η διαχείριση των συνόρων, η επιβολή του νόμου και της ποινικής δικαιοσύνης (Συμβούλιο της Ευρώπης, 2018).

4.3 Η δράση της ΚΠΑΑ με γνώμονα την αντιμετώπιση πιθανών τρομοκρατικών απειλών από τη Συρία

Η κατάσταση στη Συρία, που κατέστη χαώδης μετά την έναρξη του εμφύλιου πολέμου στη συγκεκριμένη χώρα της Μέσης Ανατολής, μετά τις αρχές της δεκαετίας του 2010, επρόκειτο να επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό και την ίδια την ΕΕ, τόσο αναφορικά με το ζήτημα της δημιουργίας ενός τεράστιου κύματος προσφύγων, που μάλιστα θα κορυφωνόταν με δραματικό τρόπο το 2015, όσο και ως προς το θέμα της τρομοκρατίας και της ασφάλειας στα ίδια τα εδάφη της ΕΕ. Δεν είναι τυχαίο ότι μετά από τις μεγάλες τρομοκρατικές επιθέσεις, σε Παρίσι, Νίκαια, κλπ, κατά την περίοδο 2015-2016, επιθέσεις που εν μέρει είχαν σχεδιαστεί από πυρήνες ατόμων που ανήκαν στο Ισλαμικό Κράτος και που είχαν έρθει κρυφά από τη Συρία, υπήρξε ένα σύνολο ειδικότερων σχεδιασμών, σχετικά με την καλύτερη δυνατή οργάνωση των μηχανισμών ασφάλειας για την ανάσχεση τρομοκρατικών σχεδίων και ενεργειών (Baker-Beal, 2016).

Πέραν τούτου, σε ότι αφορά την περίπτωση της Συρίας, είναι ενδεικτικό ότι υπό το βάρος των διαφόρων τύπων δράσεων που προβλέπονται μέσω της ΚΠΑΑ, η ΕΕ ουσιαστικά εδώ και χρόνια κινείται μέσω καθαρά διπλωματικών και πολιτικών οδών, ως προς την προώθηση, όσο αυτό είναι εφικτό, ενός συστήματος ασφάλειας στην περιοχή. Κάτι τέτοιο, εδώ και πολύ καιρό άλλωστε, είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την παροχή κονδυλίων και οικονομικής βοήθειας προς διάφορες χώρες της ευρύτερης περιοχής, οι οποίες ήδη από τα πρώτα χρόνια του εμφύλιου πολέμου στη Συρία επρόκειτο να δεχθούν μεγάλους αριθμούς προσφύγων, όπως η Τουρκία, ο Λίβανος, η Ιορδανία, κλπ (Carrera & Stefan, 2020).

Μάλιστα αυτή η οικονομική βοήθεια προς τις εν λόγω χώρες και ειδικότερα προς την Τουρκία, αναφορικά με το ζήτημα των προσφύγων από τη Συρία, θα έφτανε στο απόγειό της κατά τη διάρκεια του 2016. Ήταν εκείνο το έτος, όταν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - υπό γερμανική ηγεσία - και η Τουρκία συνήψαν συμφωνία ώστε να σταματήσει το παράτυπο μεταναστευτικό ρεύμα από τη Συρία προς την Ευρώπη, μέσω Τουρκίας. Με αντάλλαγμα τη μεταφορά ενός σχετικά μικρού αριθμού προσφύγων από την Τουρκία σε κάποια κράτη-μέλη της ΕΕ, η Άγκυρα έκλεισε τα σύνορά της για την υπόλοιπη Ευρώπη στους Σύριους πρόσφυγες. Μία άλλη συνέπεια ήταν ότι η ΕΕ θέσπισε ένα σύνολο περιοριστικών μέτρων κατά του Ισλαμικού Κράτους το 2016, στοχεύοντας κυρίως άτομα και οντότητες, μέσω ταξιδιωτικών απαγορεύσεων και δεσμεύσεων περιουσιακών στοιχείων.

Μόλις το 2015, τέσσερα χρόνια μετά τη σύγκρουση, η ΕΕ υιοθέτησε μία περιφερειακή στρατηγική για τις συγκρούσεις στη Συρία, συμπεριλαμβανομένης της καταπολέμησης του ISIS. Αυτό αναθεωρήθηκε το 2016 και αντικαταστάθηκε, το 2017, από μια στρατηγική που αφορά τη Συρία. Η περιφερειακή αυτή στρατηγική επικεντρώθηκε στην ανάγκη για πολιτική μετάβαση μέσω της παρέμβασης του Ειδικού Απεσταλμένου του ΟΗΕ, που επέτρεψε την υποστήριξη της ΕΕ για πολιτικές σχετικές με την κοινωνία των πολιτών και την ενεργή συμμετοχή των γυναικών, καθώς και στο έργο της Ανώτατης Επιτροπής Διαπραγματεύσεων (Van Veen Er et al., 2021).

Υπογράμμισε επίσης την επιδίωξη για επέμβαση της ΕΕ σχετικά με παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενίσχυσε τις ανθρωπιστικές προσπάθειες της ΕΕ και ενέτεινε τις προσπάθειες έγκαιρης ανάκαμψης και αποκατάστασης, καθώς είχε ξεκινήσει η πολιτική μετάβαση. Πρακτικά, αυτό επέτρεψε μια σειρά από πρωτοβουλίες, όπως η Πρωτοβουλία Υποστήριξης της Ειρηνευτικής Διαδικασίας στη Συρία για την υποστήριξη των συνομιλιών της Γενεύης, υπό την ηγεσία του ΟΗΕ, με τη στήριξη της Γερμανίας και χρηματοδότηση από το Συμβούλιο Συμβολής στη Σταθερότητα και την Ειρήνη. Ακόμα εκφράστηκε η υποστήριξη της ΕΕ για την εδραίωση των παραγόντων της διασποράς της κοινωνίας των πολιτών της Συρίας, όπως το πρόγραμμα «Aswat Faeela» (Ενεργές Φωνές), καθώς και η υποστήριξή της για τον Διεθνή, Αμερόληπτο και Ανεξάρτητο Μηχανισμό, με στόχο την εξέταση αποδεικτικών στοιχείων για τα εγκλήματα πολέμου (Van Veen Er et al., 2021).

Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας όλα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, είναι σαφές, πως η ΚΠΑΑ μπορεί να θεωρηθεί, ως ένα είδος μετεξέλιξης παλαιότερων μηχανισμών άμυνας και ασφάλειας που επιδιώχθηκε να αναπτυχθούν στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ίδια η ΕΕ, ήδη από την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, είχε υπεισέλθει στη διαδικασία ανάπτυξης διαφόρων μηχανισμών, μέσω των οποίων θα μπορούσε να προωθήσει όσο το δυνατόν περισσότερο την άμυνα και την ασφάλειά της. Όμως για αρκετές δεκαετίες είναι σαφές ότι δεν είχε υπάρξει τόσο έντονα η πολιτική βούληση, σχετικά με την ανάπτυξη ενός ανεξάρτητου αμυντικού μηχανισμού ασφάλειας, ο οποίος θα μπορούσε να συμβάλει με δυναμικό τρόπο στην αντιμετώπιση των ποικίλων προκλήσεων σε θέματα ασφάλειας, με τις οποίες ήταν αντιμετώπη η ΕΕ. Μια τέτοια στάση για πολύ καιρό, ήταν συναφής με την κυριαρχία του ΝΑΤΟ στο συγκεκριμένο πεδίο.

Ωστόσο, το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και ειδικότερα η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, ιδίως στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, αναδεικνύουν την τάση αποφυγής ανάμειξης των ΗΠΑ σε ζητήματα ασφαλείας που έχει να αντιμετωπίσει η ΕΕ, όπως το προσφυγομεταναστευτικό και σε κάποιο βαθμό το θέμα της τρομοκρατίας. Κι αυτό, παρόλο που η επέκταση του ΝΑΤΟ στην Ανατολική Ευρώπη, από τη δεκαετία του 1990 και μετά, ανέδειξε το ενδιαφέρον των Αμερικάνων ως προς τη διάσταση κυρίως της γεωστρατηγικής ισορροπίας με τη Ρωσία στην ευρύτερη γεωγραφική περιφέρεια της Ευρασίας. Υπό αυτό το πρίσμα, δεν είναι τυχαίο ότι σταδιακά, μετά τα τέλη της δεκαετίας του 1990, αλλά κυρίως μετά τη δεκαετία του 2000, επρόκειτο να ξεκινήσει μια διαδικασία επιτάχυνσης των προσπαθειών σχετικά με την ανάδειξη μιας ενιαίας αμυντικής πολιτικής ασφάλειας από πλευράς ΕΕ. Αυτό το στοιχείο μάλιστα, κατά την προσωπική άποψη του γράφοντος, συνιστά μία πρώτη απάντηση, ως προς το ένα ερευνητικό ερώτημα που ετέθη πιο πάνω, δηλαδή το πώς εξελίχθηκαν διαχρονικά εντός των κόλπων της ΕΕ οι μηχανισμοί άμυνας και ασφάλειας και ποιοι είναι οι βασικοί στόχοι λειτουργίας της ΚΠΑΑ.

Σε συνάφεια, μάλιστα, με το ανωτέρω ερώτημα, από την έρευνα προκύπτει πως οι σχετικοί προβληματισμοί εκ μέρους των διαφόρων κρατών-μελών της ΕΕ εντατικοποιήθηκαν στη διάρκεια του δεύτερου μισού της δεκαετίας του 2010. Η εντατικοποίηση αυτή μάλιστα στην πορεία, έπαιξε ρόλο ως προς την διαδικασία της οργάνωσης και της δημιουργίας πιο αυτόνομων και αποτελεσματικών αμυντικών μηχανισμών. Στοιχεία, όπως, για παράδειγμα, η ρητορική του πρώην προέδρου των ΗΠΑ Donald Trump, ως προς την πρόθεση των Αμερικανών να αρχίσουν να απεμπλέκονται από τις ευρωπαϊκές υποθέσεις, εστιάζοντας σταδιακά αλλού το ενδιαφέρον τους (όπως στην περίπτωση της Κίνας και του Ειρηνικού ωκεανού), δημιούργησαν έντονες

ανησυχίες στην ΕΕ, ως προς μελλοντικές απειλές. Αυτό το στοιχείο, σε συνδυασμό με τις έντονες πιέσεις που δέχεται εδώ και αρκετά χρόνια η ΕΕ, ως προς το προσφυγομεταναστευτικό ζήτημα, σε συνάφεια φυσικά και με την απειλή της τρομοκρατίας (ειδικότερα εκείνης του φονταμενταλιστικού Ισλάμ), σαφέστατα έχει ασκήσει έντονη επιρροή σε πολλούς εκ των σχεδιαστών της αμυντικής πολιτικής ασφάλειας της ΕΕ. Επομένως, καθίσταται ολοένα και πιο επιτακτικό στο μέλλον τα κράτη-μέλη της Ένωσης να αποκτήσουν μεγαλύτερη αυτονομία έναντι ενός θεσμού που είχε κάνει την εμφάνισή του στα μέσα του προηγούμενου αιώνα, υπό το βάρος άλλων ιστορικών και γεωπολιτικών συνθηκών και προτεραιοτήτων που εδώ και καιρό πια δεν υφίστανται (Ψυχρός Πόλεμος, παγκόσμια οικονομική, πολιτική, στρατιωτική και ιδεολογική αντιπαράθεση μεταξύ ΗΠΑ και ΕΣΣΔ, προστασία μιας Ευρώπης που ήταν καθημαγμένη μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, κλπ).

Με βάση τα όσα τονίστηκαν και αναφέρθηκαν πιο πάνω, είναι σαφές, ότι μια σημαντική συνισταμένη που εδώ και καιρό έχει παίξει σημαίνοντα ρόλο, αναφορικά με το ζήτημα της προώθησης των νέων μηχανισμών ασφάλειας και άμυνας της ΕΕ, είναι η ΚΠΑΑ, η οποία αποτέλεσε μετεξέλιξη της ΚΕΠΑΑ (ή ΕΠΑΑ όπως μετονομάστηκε αργότερα) και αποτελεί τον αμυντικό-επιχειρησιακό βραχίονα της ΚΕΠΠΑ. Ο στόχος δημιουργίας της ΚΠΑΑ ήταν συνυφασμένος με την προσπάθεια να καταστεί η ΕΕ πιο αποτελεσματική, όπως επίσης περισσότερο ενεργή σε παγκόσμια κλίμακα, αποκτώντας συγχρόνως και μεγαλύτερη συνοχή. Μπορούμε να παρατηρήσουμε άλλωστε, πως από τις 62 τροπολογίες της Συνθήκης της Λισαβόνας, περισσότερες από 25 αφορούν τους τομείς της Εξωτερικής Πολιτικής και Άμυνας.

Σχετικά με το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα, αν δηλαδή η λειτουργία του εν λόγω μηχανισμού της ΚΠΑΑ όλα αυτά τα χρόνια, η οποία προέκυψε από τη Συνθήκη της Λισαβόνας το 2009, θεωρείται αποτελεσματική στην αντιμετώπιση των ζητημάτων ασφαλείας και ειδικότερα της τρομοκρατίας, προκύπτει από την παρούσα έρευνα, πως είχε σημαντικό βαθμό επιτυχίας. Συμπεραίνουμε ότι η ΕΕ με βάση τον εν λόγω μηχανισμό, έχει τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει διάφορες προκλήσεις ασφαλείας, όπως αυτή της τρομοκρατίας και παράλληλα να καταστήσει την ίδια ως έναν αξιόπιστο δρώντα παροχής ασφάλειας τόσο σε περιφερειακό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Μάλιστα, διαπιστώνουμε, πως όποτε προκύπτουν νέα προβλήματα, προκλήσεις κι εν γένει, νέες πραγματικότητες, σχετικά με ζητήματα ασφαλείας, η ΕΕ ανταποκρίνεται σχετικά έγκαιρα και προσπαθεί να δραστηριοποιηθεί όσο το δυνατόν καλύτερα με απώτερο στόχο την αντιμετώπισή τους, ακόμα και αν υφίστανται καθυστερήσεις.

Αυτή η ανταπόκριση βέβαια δεν είναι πάντα απόλυτα επιτυχημένη. Είναι ενδεικτικό πως τα αρμόδια όργανα, οι φορείς και οι μηχανισμοί της ΕΕ επισημαίνουν και αναλύουν διεξοδικά το μέγεθος και τη φύση των προβλημάτων ασφαλείας, όπως είναι οι κίνδυνοι για την ανάδειξη τρομοκρατικών επιθέσεων που μπορεί να προέλθουν από πυρήνες και ομάδες ατόμων, που εκμεταλλεύονται κατά καιρούς τις μεγάλες ροές προσφύγων και παράτυπων μεταναστών προς τα ευρωπαϊκά εδάφη. Εντούτοις όμως, σε πρακτικό επίπεδο, μπορεί να αντιληφθεί κάποιος, πως ενίοτε εμφανίζονται προβλήματα συντονισμού και λήψης αποφάσεων.

Ειδικότερα, αυτό το στοιχείο είχε εμφανιστεί στα πλαίσια της επιχείρησης EUNAVFOR Med Sophia στη Μεσόγειο, μέσω της οποίας ο κεντρικός στόχος και βασικός σκοπός ήταν η παρεμπόδιση των τεράστιων ροών παράτυπων μεταναστών από τις ακτές της Λιβύης προς την ΕΕ και συγκεκριμένα προς τις ακτές της νότιας Ιταλίας, όπως τη Σικελία, τη Λαμπεντούζα, κλπ. Είναι χαρακτηριστικό πως, μέσω αυτής της προσπάθειας, είχε επιδιωχθεί και η προστασία των κρατών-μελών της ΕΕ από ομάδες ή μεμονωμένα άτομα φονταμενταλιστών μουσουλμάνων τρομοκρατών που θα επιχειρούσαν να προωθηθούν προς τα ευρωπαϊκά εδάφη. Η εν μέρει αποτυχία αυτής της επιχείρησης ήταν συνυφασμένη με το γεγονός ότι τα ίδια τα κράτη-μέλη της ΕΕ δεν είχαν κατορθώσει στην πορεία να εξασφαλίσουν την έγκριση των λιβυκών αρχών, αναφορικά με τη δυνατότητα πραγματοποίησης ερευνών σε πλωτά μέσα στα εθνικά ύδατα της Λιβύης. Το αποτέλεσμα, όπως τονίστηκε στο σχετικό κεφάλαιο, ήταν η επιχείρηση να καταλήξει να διεξάγει απλά και μόνο κάποιες επιτηρήσεις.

Με βάση τα προαναφερθέντα στοιχεία, γίνεται αντιληπτό πως, εν γένει, το μέλλον της ΕΕ σχετικά με την προάσπιση της ασφάλειας και της άμυνάς της είναι αισιόδοξο, εντούτοις από την άλλη πλευρά, δεν παύουν να υφίστανται κάποιες συγκεκριμένες προϋποθέσεις, ως προς την ενίσχυση της αποτελεσματικότητάς της. Από την έρευνα, που έλαβε χώρα κατά την συγγραφή του εν λόγω πονήματος, προκύπτει ότι μια από αυτές τις προϋποθέσεις είναι άρρηκτα συνυφασμένη με την προσπάθεια να προκριθεί ένα σύνολο μηχανισμών, μέσω των οποίων η διαδικασία της εξασφάλισης πόρων θα είναι πιο ευέλικτη. Επίσης, απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η σύμφωνη γνώμη και αποδοχή, όσο το δυνατόν περισσότερων κρατών-μελών, ως προς την προώθηση κατάλληλων σχεδίων και επιχειρήσεων που θα συμβάλλουν στην αντιμετώπιση διαφόρων πραγματικών ή δυνητικών απειλών, όπως αυτή της τρομοκρατίας. Κάτι τέτοιο, εν προκειμένω, είναι συνυφασμένο με την προσπάθεια να μειωθεί όσο το δυνατόν περισσότερο το πρόβλημα της γραφειοκρατίας, που διαχρονικά άλλωστε αποτέλεσε τροχοπέδη σε αρκετές δράσεις και μηχανισμούς λειτουργίας των θεσμών της ΕΕ.

Επιπρόσθετα, από την βιβλιογραφική έρευνα που διεξήχθη, προκύπτει πως μια άλλη σημαντική προϋπόθεση είναι η βελτίωση των διπλωματικών ικανοτήτων της ΕΕ, μέσα από την ενίσχυση δράσεων στο πεδίο της προληπτικής διπλωματίας μέσω της ήπιας ισχύος (soft power), ώστε με διπλωματικά, πολιτικά και οικονομικά μέσα να αντιμετωπίζονται εν τη γενέσει τους οι διάφορες κρίσεις.

Τέλος, σημαντική προϋπόθεση θεωρείται αυτή της δημιουργίας ενός ευρωστρατού που θα διαθέτει αξιόμαχο και επαγγελματικό προσωπικό και φυσικά τεχνολογίες αιχμής, ώστε να έχει τη δυνατότητα άμεσων, ευέλικτων και αποτελεσματικών επεμβάσεων σε περιοχές του κόσμου, που συνιστούν εστίες ζητημάτων ασφαλείας για την ΕΕ σε πεδία, όπως αυτό της τρομοκρατίας.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αδαμίδου Α., (2020). *Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας: οι θεσμικές και οικονομικές προκλήσεις εν όψει της Νέας Στρατηγικής Ασφαλείας και των σχετικών απειλών*, μεταπτυχιακή διατριβή, Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Ιωακειμίδης Π.Κ., (2010). *Η Συνθήκη της Λισσαβώνας*, Αθήνα: Θεμέλιο.

Καρατράντος Τ., (2021). *Η Νέα Αντιτρομοκρατική Αρχιτεκτονική της Ε.Ε.*, Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ.

Κεντρωτής Κ.Δ., (2003). *Θησέας και Μινώταυρος: Ο μίτος της ΚΕΠΠΑ και των εξωτερικών σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, επιμέλεια Μάζης Θ. Ιωάννης, Αθήνα: Παπαζήσης.

Κοπά Μ., (2017). *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας - Η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές*, Αθήνα: Πατάκης.

Κωστίσης, Ν., (1998). *Η Ευρωπαϊκή Ένωση: ένα σύντομο οδοιπορικό στην ιστορία, τους θεσμούς και τις βασικές πολιτικές της*, Αθήνα: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Λοβέρδος Α., (1987). *Για την τρομοκρατία και το πολιτικό έγκλημα*, Αθήνα: Interbooks.

Λουμάκος Ι.Α., (2015). *Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας και η εσωτερική ασφάλεια της ΕΕ υπό το πρίσμα του Ισλαμικού ριζοσπαστισμού*, διπλωματική διατριβή, Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Μουτσοντέμι Τ., (2019). *Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας της Ε.Ε.: Η αποτελεσματικότητα των στρατιωτικών επιχειρήσεων Atalanta και Sophia*, Αθήνα: Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών - ΕΚΠΑ.

Μπέλλου Φ., (2015). *Η Ε.Ε. στο διεθνές σύστημα*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, Θεσσαλονίκη: ΠΑΜΑΚ.

Μπόση Μ., (2000). *Περί του ορισμού της τρομοκρατίας*, Αθήνα: Τραυλός.

Νικουδή Α., (2019). *Η ΚΕΠΠΑ και η συμβολή της στην επίλυση του προσφυγικού ζητήματος και της διεθνούς τρομοκρατίας*, διπλωματική διατριβή, επιβλέπων καθηγητής κ. Νικόλαος Κυριαζής, Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας - Τμήμα Οικονομικών Επιστημών.

Ντάλης Σ., (2006). *Η Ευρωπαϊκή Πολιτική άμυνας και Ασφάλειας σε σταυροδρόμι. Η σημασία της για την παγκόσμια και περιφερειακή ασφάλεια*, Αθήνα: Ι. Σιδέρης.

Παρίσης Ι., (2003). *Ευρωπαϊκή Άμυνα - Λεξικό Όρων και Διαδικασιών*, Αθήνα: Επικοινωνίες.

Παρίσης Ι., (2010). *Η Ευρώπη της Άμυνας - Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας & Άμυνας*, Αθήνα: Έκφραση Πολιτισμού.

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2009). *Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας - Μια ασφαλής Ευρώπη σε έναν καλύτερο κόσμο*, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ψυχογιός Γ.Λ., (2017). *Η «Παγκόσμια Στρατηγική» για την Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ): Εργαλείο ενίσχυσης της διακυβερνητικής αμυντικής συνεργασίας ή εμβάθυνσης της αμυντικής ολοκλήρωσης; Επιβλέπων καθηγητής Ευστάθιος Φακιολάς*, Αθήνα: Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης.

Ξενόγλωσση

Ackerman, S., (2021). *Reign of Terror: How the 9/11 Era destabilized America and Produced Trump*, New York: Viking.

Anderson G., (2018). *La Guerre civile en France, 1958-62: Du coup d'état gaulliste e la fin de l'OAS*, Paris: FABRIQUE.

Argomaniz J., (2013). *The EU and Counter - Terrorism: Politics, Polity and Policies after 9/11*, London: Routledge.

Baker - Beal C., (2016). *The European Union's fight against Terrorism: Discourse, policies, identity*, Manchester: Manchester University Press.

Besenyo J., (2017). Fences and Border Protection. The Question of Establishing Technocal Barriers in Europe, *AARMS*, 16(1): 77-87.

Bevilacqua, G. (2017). Exploring the Ambiguity of Operation Sophia Between Military and Search and Rescue Activities. G. Andreone (eds.), *The future of the law of the sea: Bridging gaps between national, individual and common interests*. New York, NY: Springer Berlin Heidelberg.

Blockmans S., (2016). New thrust for the CSDP from the refugee and migrant crisis, *CEPS Special Report No. 142 / July 2016*: 1-16.

- Brattberg E., & Rhinard M., (2015). "The EU as a global counter-terrorism actor in the making", *European Security*, Vol. 21, No.4 p.p. 557-577.
- Butler & Ratcovich, (2016). "Operation Sophia in Uncharted Waters: European and International Law Challenges in the EU Naval Mission in the Mediterranean Sea", in *Nordic Journal of International Law*, Volume 85, Issue 3, p.p. 235-259.
- Carrera S., & Stefan M., (2020). *Fundamental Rights Challenges in Border Controls and Expulsion of Irregular Immigrants in the European Union: Complaint Mechanisms and Access to Justice*, London: Routledge.
- Chalians G., & Blin A., (2007). *The History of Terrorism: From Antiquity to al Qaeda*, translated by San Francisco: University of California Press.
- Diazzi Al., & Tarabochia A.S., (2019). *The Years of Alienation in Italy: Factory and Asylum Between the Economic Miracle and the Years of Lead*, London: Palgrave MacMillan.
- Dijkstra H., (2015). *The Palgrave Handbook of the European administrative system*, Basingstoke: Palgrave MacMillan.
- Eckert A., (2020). *West Germany and the Iron Curtain: Environment, Economy and Culture in the Borderlands*, Oxford UK: Oxford University Press.
- Eliassen K.A., (1998). *Foreign and Security Policy in the European Union*, London: SAGE Publications.
- Forest J.J., (2019). *The Terrorism Lectures: A Comprehensive Collection for the Student of Terrorism, Counterterrorism and National Security*, New York: Nortia Press.
- Joint Declaration on European Defense*, British - French Summit, 3-4 December 1998.
- Kaplan L., (2007). *NATO 1948: the birth of the transatlantic Alliance*, Lanham, Maryland: Rowman and Littlefield Publishers.
- Kaunert C., (2009). "The External Dimension of EU Counter - Terrorism Relations: Competences, Interests and Institutions", *Terrorism and Political Violence*, 22(1): 41-61.
- Koutrakos P., (2013). The EU Common Security and Defense Policy. *European Journal on international law*, 24(4): 1257-1260.

- Leahy T., (2020). *The Intelligence War against the IRA*, Cambridge UK: Cambridge University Press.
- Loschi C., Raineri L., & Strazzari, (2018). The implementation of EU Crisis Response in Libya: Bridging theory and practice.
- Martin G., (2020). *Understanding Terrorism: Challenges, Perspectives and Issues*, London: SAGE Publications.
- Monar J., (2015). “The EU as an International Counter-Terrorism Actor: Progress and Constraints”, in *Intelligence and National Security*, Vol. 30, No 2-3, p.p. 333-356.
- Nesser P., (2018) *Islamist Terrorism in Europe*, Oxford UK: Oxford University Press.
- Novaky N., (2018b). The road to Sophia: Explaining the EU’s naval operation in the Mediterranean. *SAGE Journals*, 17(2): 197-209.
- Reeve S., (2011). *One Day in September: The Full Story of the 1972 Munich Olympics Massacre and the Israeli Revenge Operation “Wrath of God”*, New York: Reprint Edition.
- Richardson L., (2008). *What Terrorists want: Understanding the Enemy, containing the threat*, New York: Random House Trade Paperbacks.
- Schmidt G., (2001). *History of the NATO: The first fifty years*, London: Palgrave MacMillan.
- Seierstad A., & Death S., (2015). *One of us: the story of Anders Breivik and the massacre in Norway*, New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Tocci N., (2016). The Making of the EU Global Strategy. *Contemporary Security Policy*, 37(3): 461-472.
- Van Veen Er., Di Pietrantonio Pellise A., Ezzeddine N., Napolitano P., (2021). *Band - aids, not bullets. EU policies and interventions in the Syrian and Iraqi civil wars*, Hague: Netherlands Institute of International Relations “Clingendael”.
- Wehrey F., (2018). *The Burning Shores - Inside the Battle for the New Libya*, London - New York: Farrar, Straus and Giroux.

Διαδικτυακές Πηγές

«Η εξωτερική δράση της ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας: το Συμβούλιο εγκρίνει συμπεράσματα», 19 Ιουνίου 2017, <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/06/19/conclusions-counterterrorism/>

Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, (2021). στο <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/kpaa.html>

Συμβούλιο της Ευρώπης, (2018). Η EUBAM Libya καθίσταται μια πλήρης μη στρατιωτική αποστολή ΚΠΑΑ, 17 Δεκεμβρίου, 2018, στο <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2018/12/17/eubam-libya-becomes-a-fully-fledged-civilian-csdp-mission/#>

“A Secure Europe in a Better World”, European Security Strategy, Brussels, 12/12/2003, in <https://www.consilium.europa.eu/en/uedocs/cmsupload/78367.pdf/>

Bonomolo A., & Kirchgaessner S., (2015). “UN says 800 migrants dead in boat disaster as Italy launches rescue of two more vessels”, in <https://www.theguardian.com/world/2015/apr/20/italy-pm-matteo-renzi-migrant-shipwreck-crisis-srebrenica-massacre>

Ide E., (2014). “Italy ignores pleas, ends boat migrant boat operation”, in <https://news.yahoo.com/italy-confirms-end-boat-migrant-rescue-op-mare-142437512.html>

Malovec M., & Padurariu A., (2021). «Εξωτερική πολιτική: στόχοι, μέσα και επιτεύγματα», Οκτώβριος 2021, στο <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/158/foreign-policy-aims-instruments-and-achievements>

Missiroli A., (2016). The EU and the world: Players and policies post - Lisbon: handbook, in https://www.iss.europa.eu/uploads/media/EU_Handbook.pdf

Sciolino E., (2004). “French Assembly votes to ban religious symbols in schools”, in <https://www.nytimes.com/2004/02/11/world/french-assembly-votes-to-ban-religious-symbols-in-schools.html>

Tardy T., (2015). CSDP in action: what is its contribution to international security, στο <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/41d4c952-0788-4312-a1d2-9670789898a0/language-en>

Terrorism in the EU: Geographically widespread and multifaceted, 23 June 2020, in <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/terrorism-in-eu-geographically-widespread-and-multifaceted>

Ward B., (2014). The EU Must Take More Responsibility for the Migrants Risking Their Lives to Reach Italy, <https://www.hrw.org/news/2014/09/17/eu-must-take-more-responsibility-migrants-risking-their-lives-reach-italy#>

Παράρτημα Α

European Defence Agency: ‘‘Permanent Structured Cooperation (PESCO)’’

Η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO) στον τομέα της Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας ιδρύθηκε με απόφαση του Συμβουλίου στις 11 Δεκεμβρίου 2017, με 25 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Προσφέρει ένα νομικό πλαίσιο για από κοινού σχεδιασμό, ανάπτυξη και επένδυση σε έργα κοινών δυνατοτήτων και ενίσχυση της επιχειρησιακής ετοιμότητας και συμβολής των ενόπλων δυνάμεων.

Στόχος των συμμετεχόντων κρατών-μελών είναι να αναπτύξουν από κοινού ένα συνεκτικό πακέτο δυνάμεων πλήρους φάσματος και να καταστήσουν διαθέσιμες τις δυνατότητες στα ακόλουθα κράτη-μέλη για εθνικές και πολυεθνικές (ΚΠΑΑ ΕΕ, NATO, ΟΗΕ, κ.λπ.) αποστολές και επιχειρήσεις: Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Τσεχία, Κροατία, Κύπρος, Εσθονία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιταλία, Ιρλανδία, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβενία, Σλοβακία, Ισπανία και Σουηδία.

Ο EDA αποτελεί μέρος της Γραμματείας της PESCO (μαζί με την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης, συμπεριλαμβανομένου του EUMS), η οποία χρησιμεύει ως πλατφόρμα, όπου τα κράτη-μέλη που συμμετέχουν στην PESCO μπορούν να εντοπίσουν, να αξιολογήσουν και να ενοποιήσουν πιθανά έργα για να βεβαιωθούν ότι ανταποκρίνονται στα κενά ικανότητας και στις προτεραιότητες που έχουν εντοπιστεί στο CDP.

Ο EDA διευκολύνει επίσης και υποστηρίζει την υλοποίηση του έργου PESCO, κατόπιν αιτήματος των κρατών-μελών, και διασφαλίζει ότι δεν υπάρχει αλληλοεπικάλυψη προσπαθειών, συμπεριλαμβανομένου του NATO.

Επιπλέον, διαδραματίζει ηγετικό ρόλο στην ετήσια αξιολόγηση των συνεισφορών των κρατών της PESCO και στην τήρηση των ανελαστικών δεσμεύσεων.

Τα έργα PESCO είναι επιλέξιμα για συγχρηματοδότηση από τον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας (ETA) που λειτουργεί ως κίνητρο για συνεργασία.

Πηγή: [https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/permanent-structured-cooperation\(PESCO\)](https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/permanent-structured-cooperation(PESCO))

Παράρτημα Β

European Parliament, Legislative Train 10.2021: ‘European Union Naval Force - Mediterranean Operation Sophia’

Following the extraordinary European Council of 23 April 2015, EU Foreign and Defence Ministers agreed to create a naval force, EUNAVFOR Med, and to launch a Common Security and Defence Policy (CSDP) operation in the Mediterranean on 18 May 2015. The overarching objective is to help save lives by disrupting criminal networks of smugglers and traffickers. The Italian-commanded force would be based in Rome and operate in the southern and central Mediterranean, in co-operation with the Libyan authorities. The operation is to undertake systematic efforts to identify, capture and dispose of vessels, as well as enabling confiscation of assets used or suspected of being used by migrant smugglers or traffickers.

On 7 October 2015, the operation moved on to Phase II - now renamed Sophia, in international waters. It entailed boarding, search, seizure and diversion, on the high seas, of vessels suspected of being used for human smuggling or trafficking human beings. A resolution of the UN Security Council under Chapter VII of the UN Charter is required to enable the operation to be carried out in compliance with international law. On 9 October 2015, the UN Security Council adopted Resolution against the trafficking of migrants and the smuggling of people at sea in the Mediterranean. Under Chapter VII, the Security Council authorizes the relevant member states to inspect boats sailing in high seas off the Libyan coast for a year, if the member states have reasonable cause to suspect that the boats are being used for migrant trafficking or human smuggling. The resolution does not authorize the EU to intervene in Libyan territorial waters. On 14 June 2016, the Security Council unanimously adopted resolution 2292 (2016) authorizing the inspection of suspected embargo-breaking vessels off Libya’s Coast. The resolution represents a significant political approval.

On 20 June 2016, the Council decided to extend Sophia’s mandate until July 2017 and reinforced it by adding two supporting tasks: training of the Libyan coastguards and navy; contributing to the implementation of the UN arms embargo on the high seas off the coast of Libya.

In 3 resolutions adopted in 2016, the European Parliament welcomed the positive role played by navy vessels in saving lives at sea and in disrupting criminal networks. Parliament also called on the EU to continue and step up its operations in the Mediterranean. In its Resolution of 5 April 2017, the EP called for strengthening Operation Sophia as a means of protecting the EU’s external borders and preventing human trafficking and smuggling.

In its Conclusions of 15 December 2016, the European Council underlined the need to enhance support for the Libyan coastguard, including through Sophia, so as to increase its capacity to prevent

the loss of life at sea and disrupt smugglers. On 19 December 2016, the Council introduced the possibility for operation Sophia to exchange information with INTERPOL as necessary to meet operational needs.

On 25 January 2017, the Commission and HRVP issued a joint communication on migration, which was welcomed by the European Council on 3 February 2017. The European Council noted that priority will be given to: training, equipment and support to the Libyan national coast guard and other relevant agencies. It supports an integrated approach involving Libya and relevant international partners, engaged Member States, CSDP missions and operations, Europol and the European Border and Coast Guard Agency.

In its Conclusions of 6 February 2017, the Council agreed that the EU will prioritise the provision of training, equipment and other support to the Libyan Coastguard and Navy and other relevant legitimate Libyan agencies. Sophia will continue focusing on disrupting the business model of human smuggling and trafficking networks. Operation Sophia will continue implementing its tasks to train the Libyan Coastguard and Navy and to contribute to the implementation of the UN arms embargo.

On 25 July 2017, the Council extended the mandate of the operation until 31 December 2018. The Council also amended the operation's mandate to: set up a monitoring mechanism of trainees to ensure the long-term efficiency of the training of the Libyan coastguard; conduct new surveillance activities and gather information on illegal trafficking of oil exports from Libya; enhance the possibilities for sharing information on human trafficking with member states' law enforcement agencies.

On 31 March 2019, the Council extended the operation's mandate until 31 September 2019 but it has temporarily suspended its naval assets. EU members will continue to work on identifying a solution on the disembarkation matter, which is directly related to the operation's purpose. On 12 June, the command of the operation has been handed over to Italian Navy Rear Admiral Ettore Soggi. On 26 September 2019, the Council extended the operation until 31 March 2020 with the naval assets remaining temporarily suspended.

Πηγή: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-towards-a-new-policy-on-migration/file-eunavfor-med-operation-sophia>

Παράρτημα Γ

Δελτίο τύπου του Συμβούλιο της ΕΕ, 17 Δεκεμβρίου 2018: “Η EUBAM Libya καθίσταται μια πλήρης μη στρατιωτική αποστολή ΚΠΑΑ”

Στις 17 Δεκεμβρίου 2018 το Συμβούλιο εξέδωσε απόφαση με την οποία δίνει εντολή στην αποστολή συνδρομής της ΕΕ στη Λιβύη για την ολοκληρωμένη διαχείριση των συνόρων (EUBAM Libya) να στηρίζει ενεργά τις λιβυκές αρχές, συμβάλλοντας στις προσπάθειες για την εξάρθρωση των οργανωμένων εγκληματικών δικτύων που εμπλέκονται στη λαθραία διακίνηση μεταναστών, στην εμπορία ανθρώπων και στην τρομοκρατία. Η αποστολή είχε λάβει στο παρελθόν εντολή σχεδιασμού μιας μελλοντικής μη στρατιωτικής αποστολής της ΕΕ, με παράλληλη συνεργασία με τις λιβυκές αρχές.

Η αναθεωρημένη εντολή της αποστολής θα είχε διάρκεια έως τις 30 Ιουνίου 2020. Το Συμβούλιο διέθεσε επίσης προϋπολογισμό ύψους 61,6 εκατομμύρια ευρώ για την περίοδο από 1ης Ιανουαρίου 2019 έως τις 30 Ιουνίου 2020.

Για την επίτευξη των στόχων της, η EUBAM Libya παρέχει ανάπτυξη ικανοτήτων στους τομείς της διαχείρισης των συνόρων, της επιβολής του νόμου και της ποινικής δικαιοσύνης. Η αποστολή συμβουλεύει τις αρχές της Λιβύης για την ανάπτυξη μιας εθνικής στρατηγικής ολοκληρωμένης διαχείρισης των συνόρων και υποστηρίζει την ανάπτυξη ικανοτήτων, τον στρατηγικό σχεδιασμό και τον συντονισμό μεταξύ των αρμόδιων αρχών της Λιβύης. Η αποστολή είναι επίσης υπεύθυνη για τη διαχείριση και τον συντονισμό των έργων που σχετίζονται με την εντολή της.

Η EUBAM Libya απαντά σε αίτημα των λιβυκών αρχών και αποτελεί μέρος της ολοκληρωμένης προσέγγισης της ΕΕ για τη στήριξη της μετάβασης σε μια δημοκρατική, σταθερή και ευημερούσα Λιβύη. Η μη στρατιωτική αποστολή συνεργάζεται στενά και συμβάλλει στις προσπάθειες της αποστολής των Ηνωμένων Εθνών για την υποστήριξη της Λιβύης. Η έδρα της αποστολής βρίσκεται στην Τρίπολη και ο επικεφαλής της αποστολής είναι ο Ιταλός Vincenzo Tagliaferri.

Πηγή: <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2018/12/17/eubam-libya-becomes-a-fully-fledged-civilian-csdp-mission/>